

บทที่ ๕

ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ในการตรวจสอบการเลือกตั้ง

คณะกรรมการการเลือกตั้งจัดตั้งขึ้นก็เพื่อให้มีองค์กรที่ทำหน้าที่ในการควบคุมตรวจสอบการเลือกตั้งในทุกระดับ รวมทั้งการออกเสียงประชามติให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ในการปฏิบัติหน้าที่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้ปฏิบัติหน้าที่ในการควบคุมตรวจสอบการเลือกตั้งครั้งแรกในการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา เมื่อวันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๕๓ และในการเลือกตั้งอีกหลายครั้ง ซึ่งทุกครั้งอยู่ในการควบคุมตรวจสอบของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เช่นเดียวกัน แต่เนื่องจากคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นใหม่ ที่จึงยังมีความเชี่ยวชาญในการควบคุมตรวจสอบการเลือกตั้งไม่มากนัก ประกอบกับขาดบุคลากรของตนเองจึงก่อให้เกิดปัญหาในการควบคุมตรวจสอบการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาเป็นอันมาก คณะผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าปัญหาดังกล่าวเป็นประเด็นปัญหาอันสำคัญที่ต้องพิจารณา ดังนี้

(๑) คณะกรรมการการเลือกตั้งไม่มีกำลังคนของตนเองและขีดความเชี่ยวชาญในการสืบสวนสอบสวนเองได้ทั้งหมด และเมื่อฝ่ายสอบสวนได้ดำเนินการแล้วก็ต้องส่งมาให้คณะกรรมการการเลือกตั้งพิจารณา ถ้าเป็นการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งจะมีถึง ๔๐๐ เขต บวกกับการเลือกตั้งตามบัญชีรายชื่ออีก ๗๖ จังหวัด คณะกรรมการการเลือกตั้งจะทำอย่างไร จึงจะสามารถดำเนินการได้อย่างรอบคอบและภายในเวลาอันรวดเร็ว

โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่สืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติและกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น^๑ และในกรณีที่ผู้คัดค้านว่าการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นเป็นไปโดยไม่ถูกต้องหรือไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า ก่อนได้รับเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ฯลฯ ผู้ใดได้รับการเลือกตั้งมาโดยไม่สุจริตและเที่ยงธรรม^๒ คณะกรรมการการ

^๑ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๑๔๕ (๓)

^๒ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๑๔๗

เลือกตั้งต้องดำเนินการสืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงโดยพลัน ซึ่งในการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ดังกล่าว คณะกรรมการการเลือกตั้งจำเป็นต้องมีบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ ในด้านการสืบสวนสอบสวนและการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท รวมทั้ง ต้องมีความเข้าใจในกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตาม โดยที่คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ ที่มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๐ โดยมี สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ คณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยมีประธานกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด^๓ และมี เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้บังคับบัญชาพนักงานและลูกจ้างของสำนักงาน คณะกรรมการการเลือกตั้งขึ้นตรงต่อประธานกรรมการการเลือกตั้ง^๔ คณะกรรมการการเลือกตั้ง และหน่วยงานธุรการดังกล่าวเป็นองค์กรที่ได้รับการจัดตั้งใหม่ ในระยะเริ่มแรก จึงยังไม่มี ความพร้อมทางด้านบุคลากร ต้องอาศัยบุคลากรจากหน่วยงานต่างๆ ซึ่งเป็นข้าราชการ พนักงานหรือ ลูกจ้างของหน่วยราชการ ราชการส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ ซึ่ง คณะกรรมการการเลือกตั้งขอให้มาเป็นพนักงานหรือลูกจ้างใน สำนักงานคณะกรรมการการเลือก ตั้งเป็นการชั่วคราวหรือขอให้มาช่วยปฏิบัติราชการเป็นส่วนใหญ่ มีการรับบุคลากรเข้ามาบ้างก็อยู่ ในลักษณะของผู้ช่วยปฏิบัติงานของคณะกรรมการการเลือกตั้ง มิได้มีฐานะเป็นพนักงานของ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง จนกระทั่งในวันที่ ๑๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๓ จึงได้มีคำสั่ง สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ ๒/๒๕๔๓ เรื่องการบรรจุและแต่งตั้งพนักงานให้ดำรง ตำแหน่งในด้านกิจการต่างๆ ภายในสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจำนวน ๑๑๕ ราย ซึ่งเป็นการบรรจุภายใต้กรอบที่ได้รับอนุมัติเงินงบประมาณจากรัฐบาล ซึ่งในจำนวนพนักงานทั้ง หมดยนี้ เฉพาะในส่วนของด้านกิจการสืบสวนและวินิจฉัย ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการปฏิบัติ งานด้านสืบสวนสอบสวนและวินิจฉัย และการปฏิบัติงานตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้ง ว่าด้วยการสืบสวนสอบสวนและวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. ๒๕๔๒ และระเบียบคณะกรรมการการเลือก ตั้งว่าด้วยวิธีการพิจารณาการคัดค้านการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๒ ปรากฏว่า จากการจัดกรอบอัตรากำลังในปี พ.ศ. ๒๕๔๓ อันเป็นปีที่มีพระราช กฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๒ และกำหนดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาในวันที่ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๓ นั้น มีกรอบอัตรากำลังพนักงานประจำด้านกิจการสืบสวน

^๓ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๒๕

^๔ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๒๘

สอบสวนและวินิจฉัย เพียง ๑๔ คน โดยแบ่งเป็นพนักงานในส่วนของสำนักงานสืบสวน จำนวน ๗ คน และสำนักวินิจฉัย จำนวน ๗ คน ในตำแหน่งต่างๆ ดังต่อไปนี้

๑. รองเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง ด้านกิจการสืบสวนสอบสวนและวินิจฉัย
๒. ผู้อำนวยการสำนักสืบสวนสอบสวน
๓. ผู้อำนวยการสำนักวินิจฉัย
๔. รองผู้อำนวยการสำนักสืบสวนสอบสวน
๕. ผู้เชี่ยวชาญพิเศษ
๖. ผู้อำนวยการฝ่ายสืบสวนสอบสวน
๗. ผู้อำนวยการฝ่ายอำนาจการ
๘. เจ้าพนักงานเลือกตั้ง ๔ จำนวน ๑ ตำแหน่ง
๙. เจ้าพนักงานเลือกตั้ง ๓ จำนวน ๓ ตำแหน่ง
๑๐. เจ้าพนักงานเลือกตั้ง ๒ จำนวน ๓ ตำแหน่ง

อัตรากำลังดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ไม่เพียงพอที่จะปฏิบัติงานได้ในพื้นที่ทั่วประเทศ จำนวน ๗๖ จังหวัด นอกจากนี้ในส่วนอัตรากำลังด้านนี้ในส่วนภูมิภาค คือสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดยังไม่มีอัตรากำลังด้านนี้ และเนื่องจากตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวนสอบสวนและวินิจฉัย พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดมีเขตอำนาจพิจารณาเรื่องร้องเรียนปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับคณะกรรมการการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นหรืออ้างว่าเกิดขึ้นในเขตจังหวัดของตน ในระยะเริ่มแรก จึงยังไม่มีความพร้อมในด้านบุคลากรที่จะทำหน้าที่ด้านสืบสวนสอบสวนเช่นกัน ต้องขอยืมบุคลากรจากหน่วยราชการ และ รัฐวิสาหกิจ มาช่วยปฏิบัติงานเช่นเดียวกัน

ในช่วงระหว่างมีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๒ ด้านกิจการสืบสวนสอบสวนและวินิจฉัย มีข้าราชการมาช่วยปฏิบัติงาน จำนวนทั้งสิ้น ๕๖ คน จากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ จำนวน ๓๕ คน กระทรวงกลาโหม จำนวน ๑๑ คน สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา จำนวน ๖ คน กระทรวงยุติธรรม จำนวน ๑ คน สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร จำนวน ๑ คน กระทรวงมหาดไทย จำนวน ๑ คน สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด จำนวน ๑ คน โดยข้าราชการที่มาช่วยปฏิบัติราชการส่วนใหญ่จะได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวน เนื่องจากเป็นผู้มีประสบการณ์ด้านการสืบสวนสอบสวนกฎหมาย และการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท และในการแบ่งความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ด้านการสืบสวนสอบสวนในการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาของเจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนนั้น

เนื่องจากมีจำนวนบุคลากรที่จำกัด สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง จึงแบ่งเจ้าหน้าที่สืบสวน สอบสวนออกเป็นชุดปฏิบัติการ โดยกระจายไปปฏิบัติงานในส่วนภูมิภาค ถึงแม้จะได้บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน แต่งานด้านนี้ของคณะกรรมการการเลือกตั้งยังเป็นงานใหม่ และมีลักษณะเฉพาะ บุคลากรบางส่วนยังยึดติดกับการทำงานจากหน่วยงานเดิมจึงยังมีการปฏิบัติงานที่ไม่ถูกต้องตามระเบียบแบบแผนของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งอยู่เสมอ

สำหรับในส่วนของผู้แทนที่สืบสวนสอบสวน ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ประจำจังหวัดนั้น สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งได้มีหนังสือชี้แจงแนวทางการปฏิบัติงาน ตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวนสอบสวนและวินิจฉัย พ.ศ. ๒๕๔๒ โดย กำหนดให้การแต่งตั้งเจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนควรแต่งตั้งจากพนักงานผู้มีความรู้ทางกฎหมาย หรือการสืบสวนสอบสวนและมีคุณสมบัติในระดับปริญญาตรีขึ้นไป ในกรณีที่ไม่มีพนักงานที่มี คุณสมบัติดังกล่าวให้แต่งตั้งบุคคลอื่น ซึ่งมีคุณสมบัติดังกล่าวจากหน่วยงานของรัฐ หรือ สภานายความเข้ามาทำหน้าที่แทนก็ได้ การแต่งตั้งให้เป็นเจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนควรแต่งตั้ง ให้มีกำหนดระยะเวลา ๑ เดือน ทั้งนี้ในการแต่งตั้ง ควรพิจารณาแต่งตั้งเป็นชุดเจ้าหน้าที่สืบสวน สอบสวน จำนวนไม่เกิน ๓ คน ในจังหวัดที่มีสมาชิกวุฒิสมาชิก ๓ คน แต่ไม่เกิน ๕ คน และให้แต่งตั้งเพิ่มตามสัดส่วนของจำนวนสมาชิกวุฒิสภาที่มีในแต่ละจังหวัด

กล่าวโดยสรุปแล้วในกระบวนการสืบสวนสอบสวนของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ได้ว่า ยังมีปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ด้านการตรวจสอบการเลือกตั้ง เนื่องจากคณะกรรมการการเลือกตั้งยังไม่มีจำนวน เจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนที่มีความรู้ความสามารถและมี จำนวนที่เพียงพอต่อการปฏิบัติงานด้านสืบสวนสอบสวนในช่วงระหว่างการเลือกตั้ง โดยเฉพาะ เป็นการสืบสวนสอบสวนที่ต้องดำเนินการสืบสวนสอบสวนและวินิจฉัยโดยพลัน ซึ่งในการปฏิบัติงาน ด้านสืบสวนสอบสวน จำเป็นต้องมีความเข้าใจในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง รวมทั้ง กระบวนการวิธีการสืบสวนสอบสวนตามระเบียบของคณะกรรมการการเลือกตั้งด้วยเช่นกัน

(๒) ก่อนวันเลือกตั้งและในวันเลือกตั้ง หากคณะกรรมการการเลือกตั้งพบว่า มีการทุจริตอย่างชัดแจ้ง หรือเกิดความไม่เป็นธรรมอย่างชัดเจน จะสมควรให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจในการตัดไฟเสียแต่ต้นลมได้มากน้อยเพียงไร

ประเทศไทยได้จัดให้มีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป รวมทั้งสิ้น ๑๙ ครั้ง โดยมีการใช้มาตรการควบคุมและตรวจสอบการเลือกตั้งหลายประการเพื่อควบคุมการตรวจสอบผู้สมัครรับเลือกตั้ง เจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง เพื่อให้การเลือกตั้งเกิดความบริสุทธิ์และเที่ยงธรรมให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่อย่างไรก็ตาม การควบคุมและตรวจสอบการ

เลือกตั้งที่ผ่านมาค่อนข้างจะมีปัญหาในการควบคุมและตรวจสอบการเลือกตั้งหลายประการ ต่อมา เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ (มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๐) มีการเปลี่ยนแปลงระบบการเลือกตั้งค่อนข้างมาก จากเดิมที่มีแต่การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง เพียงอย่างเดียว เป็นระบบการเลือกตั้งที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๒ แบบ คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งเขตเดียวเบอร์เดียว และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อพรรคการเมือง และให้มีการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา* รวมทั้งให้มียกเลิกเสียงประชามติด้วย อันเป็นเรื่องใหม่สำหรับประเทศไทย

ในกรณีที่คณะกรรมการเลือกตั้งซึ่งมีอำนาจหน้าที่สืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริง และวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง การคณะกรรมการเลือกตั้ง^๖ เห็นว่าผู้ใดกระทำความผิดตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติหรือกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นให้มีอำนาจแจ้งพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินการสอบสวน และให้มีอำนาจดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลไม่ว่าจะเป็นเรื่องในทางแพ่ง ทางอาญา หรือทางปกครอง โดยให้ถือว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา^๗

โดยที่ปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามกฎหมายเกี่ยวกับคณะกรรมการการเลือกตั้ง^๘ คือ เรื่องที่จะต้องมีการสืบสวนสอบสวนและวินิจฉัยชี้ขาดตามมาตรา ๑๔๕ (๓) และมาตรา ๑๔๗ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ และมาตรา ๑๐ (๖) แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๔๑ รวมทั้งการคัดค้านการเลือกตั้งตามมาตรา ๙๔ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ ล้วนแต่เป็นเรื่องที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่จัดให้มีการสืบสวนสอบสวนหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดทั้งสิ้นคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ออกระเบียบคณะกรรมการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวนสอบสวนและวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. ๒๕๔๒ ขึ้น เพื่อใช้เป็นระเบียบ

* รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๙๘

^๖ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๑๐

^๗ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๑๖

^๘ กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ หรือกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

กลางมี เนื้อหาครอบคลุมการสืบสวนสอบสวน เรื่องร้องเรียน ปัญหา หรือข้อโต้แย้ง อันเกิดขึ้นจาก การดำเนินการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหาร ท้องถิ่น รวมทั้งการออกเสียงประชามติ เพื่อนำไปสู่การวินิจฉัยชี้ขาด โดยคณะกรรมการการเลือกตั้ง และออกระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยวิธีการพิจารณาการคัดค้านการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๒ เพื่อใช้เป็นหลักเกณฑ์และวิธีการที่ใช้ เฉพาะกรณีที่มีการคัดค้านการเลือกตั้งตามบทบัญญัติตั้งแต่มาตรา ๙๔ – ๙๗ ในหมวด ๓ การคัด ค้านการเลือกตั้ง ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ ในเบื้องต้นสามารถแบ่งแยกเรื่องที่ต้องมีการสืบสวน สอบสวนและวินิจฉัยชี้ขาดได้ตามระเบียบดังกล่าว ดังนี้

๑. เรื่องที่มีการร้องเรียน เป็นกรณีที่มีบุคคลซึ่งได้รับความเสียหายและได้มีการร้องเรียน ว่ามีการฝ่าฝืนหรือมีการกระทำที่ไม่เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวกับคณะกรรมการ การเลือกตั้ง^๙ ทั้งนี้ สามารถแบ่งแยกการกระทำซึ่งเป็นเหตุให้นามาร้องเรียนออกเป็น ๒ ประเภท ดังนี้

๑.๑ เรื่องที่มีการกระทำที่เป็นการฝ่าฝืนต่อข้อห้ามที่กฎหมายได้บัญญัติขึ้นเช่นกรณีที่ ผู้สมัครรับเลือกตั้งจงใจผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้ลงคะแนนเสียงให้แก่ตนเองหรือผู้สมัครหรือพรรคการเมือง หรือดเว้นการลงคะแนนให้แก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใด หรือผู้ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้ ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบด้วยกฎหมายกระทำการใดๆ เพื่อเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ผู้สมัครหรือ พรรคการเมือง^{๑๐} หรือกรณีที่เจ้าบ้านได้แจ้งย้ายบุคคลใดเข้าทะเบียนบ้านของตนโดยที่บุคคลนั้นมี ได้อาศัยอยู่จริง เป็นต้น

๑.๒ เรื่องที่มีการกระทำที่ไม่เป็นไปตามบทบัญญัติกฎหมาย ได้แก่กรณีที่ผู้สมัครรับ เลือกตั้งได้รับเลือกตั้งทั้งแบบแบ่งเขตในเขตเลือกตั้งหนึ่ง ขณะเดียวกันได้สมัครรับเลือกตั้งในเขต เลือกตั้งอื่นด้วย หรือกรณีที่พรรคการเมืองได้ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อโดยที่บุคคลใน บัญชีรายชื่อนั้นมิได้เป็นสมาชิกพรรคการเมือง

๒. เรื่องที่ไม่มีการร้องเรียน แต่ปรากฏว่าเป็นเรื่องที่มีลักษณะของการกระทำที่เป็นการฝ่า ฝืนหรือการกระทำที่ไม่เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เป็นเรื่องที่ไม่จำเป็นต้องมีผู้ร้องเรียน ได้แก่ เรื่องที่ คณะกรรมการการเลือกตั้งหรือผู้ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากคณะกรรมการการเลือกตั้ง เลขาธิการ หรือพนักงานของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ได้พบการฝ่าฝืนหรือการกระทำ

^๙ เพิ่งอ้าง

^{๑๐} พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๔๔ และมาตรา ๔๗

ที่ไม่เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือกรณีปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อว่า ก่อนได้รับการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือ ผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ใดได้กระทำการใด ๆ โดยไม่สุจริตเพื่อให้ตนเองได้รับเลือกตั้งหรือได้รับเลือกตั้งมาโดยไม่สุจริต โดยผลของการที่บุคคลหรือพรรคการเมืองใดได้กระทำลงไป ทั้งนี้ อันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายเกี่ยวกับคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือกรณีปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า การออกเสียงประชามติมิได้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย^{๑๑}

๓. เรื่องอุทธรณ์คำสั่งของเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง ซึ่งเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง อันได้แก่ เลขาธิการ ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ฯลฯ ได้ออกโดยใช้อำนาจตามหน้าที่ที่มีตามกฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ข้อกำหนด มติหรือคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง^{๑๒}

๔. เรื่องคัดค้านการเลือกตั้ง เป็นกระบวนการพิจารณาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ ในกรณีที่มีการคัดค้านว่า การเลือกตั้งของหน่วยเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งหรือของเขตเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม หรือกรณีคัดค้านการใช้จ่ายในการเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือของพรรคการเมือง^{๑๓}

เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ดำเนินการในเรื่องประเภทดังกล่าวข้างต้นแล้ว คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องวินิจฉัยชี้ขาดโดยพลันด้วยคะแนนเสียงการลงมติต้องกระทำโดยคะแนนเสียงเอกฉันท์ และคำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งต้องระบุข้อเท็จจริงและเหตุผล และลงลายมือชื่อของกรรมการการเลือกตั้งทุกคน

คำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้ง หากเป็นกรณีที่คณะกรรมการเป็นผู้ดำเนินการให้เกิดผลตามคำวินิจฉัยได้เอง คณะกรรมการการเลือกตั้งอาจสั่งการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อให้การปฏิบัติตามกฎหมายให้ถูกต้องหรือมีคำสั่งให้ผู้ถูกร้องเรียนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวดำเนินการให้ถูกต้องตามกฎหมายหรือระเบียบปฏิบัติของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่

^{๑๑} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๑๔๗ และข้อ ๖๓ ของระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวนสอบสวนและการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. ๒๕๔๒

^{๑๒} เป็นการกำหนดขึ้นเพื่อรองรับการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งอันเกิดจากการปฏิบัติของเจ้าพนักงาน ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องและเสริมกระบวนการตามบทบัญญัติตามมาตรา ๑๐ (๖) แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๔๑ และมาตรา ๑๔๕ (๓) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐

^{๑๓} พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๓๔- ๓๗ ประกอบมาตรา ๔๑ และมาตรา ๔๓

ถูกต้องได้ หรือในกรณีที่เรื่อนั้นเป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับการที่ต้องจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือการลงคะแนนใหม่หรือการนับคะแนนใหม่ คณะกรรมการการเลือกตั้งอาจมีคำวินิจฉัยให้มีการดำเนินการดังกล่าวก็ได้

การดำเนินการตามหลักเกณฑ์วิธีการดังกล่าวหากดำเนินการเสร็จสิ้นคณะกรรมการการเลือกตั้งจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ คณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องแจ้งไปยังสภาที่ผู้ซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่เป็นสมาชิกอยู่เพื่อทราบเกี่ยวกับสมาชิกภาพของบุคคลนั้นทันที

แต่อย่างไรก็ตาม ถึงแม้คณะกรรมการการเลือกตั้งจะมีอำนาจกำหนดวิธีการพิจารณาต่างๆ ในการวินิจฉัยชี้ขาดตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งดังกล่าวข้างต้น แต่ก็ไม่ปรากฏบทบัญญัติของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ หรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๔๑ ที่ให้อำนาจแก่คณะกรรมการการเลือกตั้งที่จะดำเนินการกับผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือทุจริตการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นก่อนวันเลือกตั้ง หรือในวันเลือกตั้งให้พ้นจากระบวนการเลือกตั้งได้ ทำให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่า ในระหว่างที่มีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งจนถึงวันเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจเพียงสืบสวนสอบสวนหาข้อเท็จจริงเพื่อนำไปพิจารณารวมตามขั้นตอนของกระบวนการในการเลือกตั้งที่สามารถดำเนินการได้ คือ นำไปพิจารณารวมกับการพิจารณาประกาศรับรองหรือไม่รับรองผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือการคัดค้านเลือกตั้งเท่านั้น แต่คณะกรรมการการเลือกตั้งก็ได้พยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวบางส่วนในกรณีที่มีการประกาศผลการรับรองแล้วและให้มีการเลือกตั้งใหม่โดยออกระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ก่อนการประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๓ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้ง (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๓ ในข้อ ๖ ทวิ กำหนดให้ ผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดที่ถูกคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่ประกาศผลการเลือกตั้งเกินกว่าหนึ่งครั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งอาจวินิจฉัยโดยใช้คะแนนเสียงเอกฉันท์ให้ถือว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้นั้น มิได้เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งใหม่อีก และคณะกรรมการการเลือกตั้งได้อาศัยระเบียบดังกล่าว สั่งให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งหลายรายมิได้เป็นผู้สมัครในการเลือกตั้งใหม่^{๑๔}

^{๑๔} ก่อให้เกิดศัพท์ทางการเมืองขึ้น เรียกว่า การให้ “ใบแดง” แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่เป็นเหตุให้มีการเลือกตั้งใหม่ตั้งแต่ ๒ ครั้งขึ้นไป เช่น กรณีของนางพรทิพย์ ธนศรีวนิชชัย ผู้สมัครรับเลือกตั้งเขตเลือกตั้งจังหวัดอุดรธานี และนายนิรันดร์ จิระสันติการ ผู้สมัครรับเลือกตั้งเขตเลือกตั้งจังหวัดลำปาง เป็นต้น

คณะกรรมการการเลือกตั้งได้ดำเนินการตามระเบียบดังกล่าว เพื่อแก้ปัญหาและเป็นการตัดไฟแต่ต้นลมส่วนหนึ่ง แต่ก็เกิดปัญหาติดตามมาเมื่อศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยตามคำร้องและเอกสารที่ผู้ตรวจการแผ่นดินของ รัฐสภาได้ส่งมายังศาลรัฐธรรมนูญ กรณี นางพรทิพย์ ธนศรีวนิชชัย ร้องว่า ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาได้รับหนังสือร้องเรียนจากนางพรทิพย์ ธนศรีวนิชชัย ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภา จังหวัดอุดรธานี ว่า การที่คณะกรรมการการเลือกตั้งออกระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้ง ว่าด้วยการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๓ ข้อ ๓ เพิ่มความเป็นข้อ ๖ ทวิ ของระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๓ ลงวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๔๓ ความว่า “ในกรณีที่ คณะกรรมการการเลือกตั้งไม่ประกาศผลการเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดเกินกว่าหนึ่งครั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งอาจวินิจฉัยโดยใช้คะแนนเสียงเอกฉันท์ให้ถือว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้นั้น มิได้เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งใหม่อีก” แล้วคณะกรรมการการเลือกตั้งอาศัยระเบียบ ดังกล่าวสั่งให้นางพรทิพย์ ธนศรีวนิชชัย เห็นว่า ระเบียบ ดังกล่าวขัดกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ โดยขัดแจ้ง จึงมีหนังสือร้องเรียนมายังผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเพื่อขอให้ใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๘ เสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัย และศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยว่า ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งฯ ที่กำหนดว่า “ข้อ ๖ ทวิ ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งไม่ประกาศผลการเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดเกินกว่าหนึ่งครั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งอาจวินิจฉัยโดยใช้คะแนนเสียงเอกฉันท์ ให้ถือว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้นั้น มิได้เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งอีก” ออกโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๑๐ ซึ่งบัญญัติให้ คณะกรรมการการเลือกตั้ง มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้... (๗) สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือออกเสียงประชามติใหม่ในหน่วยเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งใดหน่วยเลือกตั้งหนึ่งหรือทุกหน่วยเลือกตั้ง หรือสั่งให้มีการนับคะแนนใหม่ เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า การเลือกตั้งหรือการออกเสียงประชามติในหน่วยเลือกตั้งนั้นๆ ไม่ได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีพิจารณาที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด” นั้น เป็นการออกหลักเกณฑ์ที่มีสาระเกินมาตรา ๑๐ (๗) ให้อำนาจไว้ แม้คณะกรรมการการเลือกตั้งจะอ้างว่าระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งฯ เป็นการออกตามความในมาตรา ๑๐ (๗) ตอนท้าย ที่บัญญัติว่า “ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีพิจารณาที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด” ก็ใช้เป็นข้ออ้างที่ไม่อาจรับฟังได้ เพราะมาตรา ๑๐ (๗) บัญญัติอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งไว้เพียงสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือออกเสียงประชามติใหม่ หรือสั่งให้มีการนับคะแนนใหม่เท่านั้น นอกจากนี้ระบียบดังกล่าวมีสาระเป็นการ จำกัดสิทธิของบุคคลไม่ให้เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา ซึ่งเป็นการบัญญัติเพิ่มลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิรับ

เลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาที่รัฐธรรมนูญมาตรา ๑๒๖ บัญญัติไว้ จึงเป็นบทบัญญัติที่มีลักษณะเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๒๖ มิอาจกระทำได้อีกทั้งรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคหนึ่งบัญญัติว่า “การจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้น แต่โดยอาศัยอำนาจตาม บทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และ เท่าที่จำเป็นเท่านั้น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิเสรีภาพนั้นมิได้” ด้วย เมื่อสิทธิของบุคคลในการสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาเป็นสิทธิที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ เมื่อมีคุณสมบัติครบถ้วนตามมาตรา ๑๒๕ การจำกัดสิทธิดังกล่าวนี้ จะกระทำมิได้ตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๙ วรรคหนึ่ง และรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๒๖ ซึ่งบัญญัติลักษณะต้องห้ามของบุคคลที่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาไว้ ก็มีได้บัญญัติให้อำนาจตรากฎหมายเพิ่มเติมในลักษณะต้องห้ามดังกล่าว อันเป็นการจำกัดสิทธิบุคคล ผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาไว้ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้ง ว่าด้วยการสั่งการ ให้มีการเลือกตั้งใหม่ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๓ ลงวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓ แม้จะเป็นระเบียบที่กำหนดโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๑๐ (๗) แต่ก็เป็นระเบียบที่มีข้อความอันเป็นการจำกัดสิทธิของบุคคลในการสมัครรับเลือกตั้ง และเป็นการเพิ่มเติมลักษณะต้องห้ามของบุคคลผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๒๖ มิได้ให้อำนาจไว้ อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ศาลรัฐธรรมนูญจึงวินิจฉัยว่าระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๓ ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ เพราะขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคหนึ่ง มาตรา ๑๒๖ และต้องด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๖

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าว “* เป็นการวางบรรทัดฐานเพิ่มเติม ที่ทำให้คณะกรรมการการเลือกตั้งไม่สามารถดำเนินการอย่างใดเพื่อเป็นการป้องกันมิให้มีการทุจริตการเลือกตั้งเกิดขึ้นได้ จึงเป็นปัญหาที่สำคัญซึ่งสมควรได้รับการแก้ไข

(๔)ในกรณีที่ผู้ได้รับเลือกตั้งตกเป็นผู้ทุจริตหรือกระทำการอันไม่เป็นธรรมจะสมควรให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งแขวนแล้วสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือสมควรแก้ไขด้วยวิธีอื่น เช่น เลื่อนผู้สมัครที่ได้คะแนนลำดับถัดไปได้คะแนนถึงจำนวนที่กำหนดให้ขึ้นมาเป็นผู้ได้รับเลือกตั้งแทน

เมื่อมีการรวมผลคะแนนเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาของแต่ละเขตเลือกตั้งเสร็จสิ้น ผลคะแนนเลือกตั้งทั้งหมดจะถูกส่งมายังคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อพิจารณาในขั้นตอนการ

* คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๒๔/๒๕๔๓ ลงวันที่ ๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๓

ประกาศรับรองให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้คะแนนสูงสุดเป็นผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภา แต่ปรากฏข้อเท็จจริงว่า ในการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา เมื่อวันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๕๓ คณะกรรมการการเลือกตั้งได้ประกาศรับรองผลการเลือกตั้งผู้สมัครจำนวนทั้งสิ้น ๑๒๒ คน และสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่จำนวน ๗๘ คน และก่อให้เกิดคำศัพท์ทางการเมืองขึ้นใหม่จากการไม่ประกาศผลการเลือกตั้งว่าเป็นการ “แขวน” หรือให้ “ใบเหลือง” แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภา

กระบวนการในการพิจารณาประกาศหรือไม่ประกาศรับรองผู้สมัครรับเลือกตั้งให้เป็นสมาชิกวุฒิสภา หรือที่เรียกว่าเป็นการ “แขวน” หรือ “ใบเหลือง” โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งนั้น มีการใช้หลายครั้ง ทั้งในการเลือกตั้งทั่วไปและในการเลือกตั้งใหม่ตามคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง กระบวนการในการทำงานในเรื่องดังกล่าวเริ่มตั้งแต่มีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งหรือประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้งให้มีการเลือกตั้งใหม่ ซึ่งกระบวนการในเรื่องนี้มีการรวบรวมตามลำดับขั้นตอนดังนี้

๑. เมื่อมีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งหรือประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้งใหม่ คณะกรรมการการเลือกตั้งได้จัดให้มีศูนย์ประสานงานสืบสวนสอบสวนและวินิจฉัยการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา และศูนย์ประสานงานองค์การเอกชนขึ้น ทำการรับแจ้งเหตุจากประชาชนเกี่ยวกับการกระทำการฝ่าฝืนต่อกฎหมายในช่วงที่มีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้ง

๒. ตั้งแต่มีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งหรือประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้งให้มีการเลือกตั้งใหม่จนกว่าจะมีการประกาศผลการรับผู้สมัครรับเลือกตั้งให้เป็นสมาชิกวุฒิสภา เมื่อมีการแจ้งเหตุจากประชาชน สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจะพิจารณาถึงเหตุและพื้นที่และจัดส่งเจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนจากส่วนกลางหรือแจ้งไปยังสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดและสำนักงานตำรวจภูธรจังหวัด หรือสถานีตำรวจภูธรซึ่งมีพื้นที่การสืบสวนสอบสวนในเรื่องนั้น เพื่อจัดส่งเจ้าหน้าที่ไปดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงและดำเนินการสืบสวนสอบสวนหาข้อเท็จจริงและรวบรวมผลการดำเนินการ

๓. ภายในเจ็ดวันนับแต่วันเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดทุกจังหวัด จะประชุมปรึกษากันเพื่อพิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมายและลงมติเสนอความเห็นในเบื้องต้นต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าสมควรรับรองหรือไม่รับรองผู้สมัครรับเลือกตั้งรายใด

๔. ภายในเจ็ดวันนับแต่วันเลือกตั้งเจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งลงไปปฏิบัติงานในพื้นที่ รวบรวมและสรุปสำนวนการสืบสวนสอบสวนและรายงานพร้อมหลักฐานเกี่ยวกับการกระทำความผิดของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งได้รับคะแนนเลือกตั้งสูงสุดตามลำดับและอาจได้รับการประกาศให้เป็นสมาชิกวุฒิสภาเสนอต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง เพื่อให้เรียกผู้สมัครรับเลือกตั้งดังกล่าวมาชี้แจงข้อเท็จจริงและเสนอหลักฐานต่อ

คณะกรรมการการเลือกตั้งต่อไป ซึ่งในระหว่างการดำเนินการในขั้นตอนนี้ศูนย์ประสานงานองค์การเอกชนจะสรุปรายงานผลการตรวจสอบการเลือกตั้งขององค์การเอกชนเสนอต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อพิจารณาประกอบกันด้วย

๕. เมื่อได้มีการดำเนินการตามข้อ ๔ และข้อ ๕ แล้ว คณะกรรมการการเลือกตั้งจะเรียกคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดที่มีปัญหาเกี่ยวกับการทุจริตมาให้ปากคำต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง

๖. เมื่อดำเนินการตามข้อ ๕ ดังกล่าวแล้ว คณะกรรมการการเลือกตั้งจะเรียกผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งมีข้อมูลและหลักฐานเกี่ยวข้องกับการกระทำอันเป็นการทุจริตการเลือกตั้งมารับทราบข้อกล่าวหาและเปิดโอกาสให้ชี้แจงต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง และเมื่อได้ชี้แจงต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งแล้ว คณะกรรมการการเลือกตั้งจะกำหนดวันที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งดังกล่าวอาจนำพยานหรือหลักฐานแก้ข้อกล่าวหามาเสนอต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง เพื่อพิจารณาก่อนวันพิจารณาครั้งสุดท้ายเพื่อลงมติรับรองหรือไม่รับรองผู้สมัครรับเลือกตั้ง โดยการดำเนินการในช่วงระยะเวลานี้จะมีการบันทึกปากคำของผู้สมัครรับเลือกตั้งไว้ โดยเจ้าหน้าที่สำนักกวีนิพนธ์ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งด้วย

๗. เมื่อครบกำหนดเวลาในการส่งและเสนอพยานหลักฐานต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งแล้ว คณะกรรมการการเลือกตั้งจะให้เจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวน ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในแต่ละจังหวัด สรุปพยานหลักฐานที่ได้รับมาในภายหลังและเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง เพื่อพิจารณา โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งจะประมวลข้อมูลที่ได้รับจากการดำเนินการข้างต้นมาพิจารณาประกอบกับข้อมูลที่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับมาจากแหล่งอื่น อันได้แก่ รายงานจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมการปกครอง ผู้ตรวจราชการสำนักนายกรัฐมนตรีหรือกระทรวงมหาดไทย และผู้ตรวจการของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นต้น เมื่อพิจารณาข้อมูลข้างต้นแล้ว คณะกรรมการการเลือกตั้งจะพิจารณามีมติรับรองหรือไม่รับรองผู้สมัครรับเลือกตั้งให้เป็นสมาชิกวุฒิสภา และหากไม่รับรองผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาคนใด ก็จะมีประกาศให้มีการเลือกตั้งใหม่ในเขตเลือกตั้งนั้นเฉพาะจำนวนสมาชิกวุฒิสภาที่ยังไม่ได้มีการรับรองต่อไป

การที่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้ใช้กระบวนการในการประกาศรับรองหรือไม่รับรองผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาดังกล่าว เกิดขึ้นจากการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ^{๑๖} ไม่เปิดโอกาสให้คณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการสั่งให้มีการดำเนินการอย่างอื่น อาทิ การเลื่อนผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้คะแนนถัดไป ได้ นอกจากการสั่งให้มี

^{๑๖} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๑๔๕ (๓)

การเลือกตั้งใหม่เท่านั้น เมื่อเกิดเหตุให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจเพียงเท่าที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ กำหนด คือ ไม่ประกาศรับรองให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ซึ่งเป็นเหตุให้การเลือกตั้งไม่สุจริตและเที่ยงธรรม และสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ ไม่สามารถดำเนินการอย่างอื่นได้ ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญอันควรได้รับการแก้ไขเป็นอย่างยิ่ง เพราะกระบวนการดังกล่าวก่อให้เกิด มีการเลือกตั้งใหม่ในการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาถึง ๕ ครั้ง และใช้ระยะเวลาในการเลือกตั้งถึง ๗ เดือน

(๕) ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ถ้าเกิดกรณีต้องเลือกซ้ำแล้วเล่า อย่างที่เกิดขึ้นกับการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา จะแก้ปัญหายุทธศาสตร์ทางการเมือง และความล่าช้าในการเปิดสภาและจัดตั้งรัฐบาลได้อย่างไร

โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ มีเจตนารมณ์สำคัญในการปฏิรูปการเมือง^{๙๙} ซึ่งกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ในลักษณะที่เป็นมาตรการป้องกันและมาตรการแก้ไขการกระทำที่มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง^{๑๐๐} แตกต่างไปจากหลักเกณฑ์การเลือกตั้งตามกฎหมายการเลือกตั้งเดิม แต่อย่างไรก็ดี ตามประเด็นปัญหาที่เสนอไว้ข้างต้นที่คณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่า บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญไม่เปิดช่องให้คณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการอย่างอื่นได้ นอกจากการรับรองหรือไม่รับรองผลการเลือกตั้ง และการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่เท่านั้น โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๔๕(๔) และ(๕) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ ซึ่งบัญญัติให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ในการประกาศผลการเลือกตั้งและการออกเสียงประชามติ โดยมีมาตรา ๑๐(๗) และ(๘) แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๔๑ บัญญัติรองรับอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งดังกล่าวไว้เช่นกัน และเมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศไม่รับรองให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งรายใดเป็นสมาชิกวุฒิสภาแล้ว คณะกรรมการการเลือกตั้งจะอาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๐(๗) แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๔๑ “...(๗) สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือสั่งให้มีการนับคะแนนใหม่ เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า การเลือกตั้งนั้น และทำการออกกระเปียบ คณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๓

^{๙๙} คำปรารภ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐

^{๑๐๐} เอกสารชี้แจงต่อสาธารณะชนเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ และกฎหมายคณะกรรมการการเลือกตั้ง ลงวันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๔๓

ต่อมาภายหลังจากการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา เมื่อวันที่ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๓ คณะกรรมการการเลือกตั้งได้มีคำวินิจฉัยสั่งการเรื่อง การวินิจฉัยและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ในเขตเลือกตั้งจังหวัดต่างๆ รวมทั้งได้มีประกาศ คณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่องให้มีการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาใหม่ รวม ๕ ครั้ง คือ ให้มีการเลือกตั้งใหม่ในวันที่ ๒๙ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๓ (ครั้งที่ ๒), วันที่ ๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๓ (ครั้งที่ ๓) และวันที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๓ (ครั้งที่ ๔) และวันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๓ (ครั้งที่ ๕) ซึ่งผลจากการประกาศให้มีการเลือกตั้งใหม่ดังกล่าว โดยเฉพาะในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๓ คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้งว่า มีผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภา ๑๒๒ คน ส่งผลกระทบทำให้ไม่ครบองค์ประกอบเป็นวุฒิสภาใน ส่วนที่ ๓ วุฒิสภา หมวด ๖ รัฐสภา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๑๒๑ วรรคหนึ่งที่กำหนดให้ “วุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกซึ่งราษฎรเลือกตั้งจำนวนสองร้อยคน” นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบทางการเมือง เนื่องจาก สมาชิกวุฒิสภาซึ่งมาจากการแต่งตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้ครบวาระการดำรงตำแหน่งในวันที่ ๒๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๓ ก่อให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของวุฒิสภา ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวประเด็นต่างๆ ไปสู่ศาลรัฐธรรมนูญว่า สมาชิกวุฒิสภาที่ได้รับเลือกตั้งไม่ครบจำนวน ๒๐๐ คนตามรัฐธรรมนูญ ตาม มาตรา ๑๒๑ วรรคหนึ่ง จะดำเนินการให้มีการประชุมเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัติของ รัฐธรรมนูญได้หรือไม่ และในระหว่างที่สมาชิกวุฒิสภาได้รับเลือกตั้งยังไม่ครบ ๒๐๐ คนตาม รัฐธรรมนูญมาตรา ๑๒๑ วรรคหนึ่ง การปฏิบัติหน้าที่วุฒิสภาตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ เป็นอำนาจหน้าที่ของสมาชิกวุฒิสภาซึ่งสมาชิกภาพสิ้นสุดลงเมื่อวันที่ ๒๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๓ หรือสมาชิกวุฒิสภาที่ได้รับเลือกตั้งยังไม่ครบ ๒๐๐ คน ประธานรัฐสภาได้เสนอคำร้องลงวันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๔๓ ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๖ กรณีมีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของวุฒิสภา และต่อมาศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัย^{๙๙} ว่า สมาชิกวุฒิสภาที่ได้รับการเลือกตั้งไม่ครบ ๒๐๐ คน จึงไม่ครบองค์ประกอบเป็นวุฒิสภา ไม่อาจดำเนินการให้มีการประชุมเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญได้และในระหว่างที่สมาชิกวุฒิสภาที่ได้รับเลือกตั้งมีจำนวนไม่ครบ ๒๐๐ คน สมาชิกวุฒิสภาที่สมาชิกภาพสิ้นสุดลงเมื่อวันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๔๓ ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่วุฒิสภาตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญนี้ได้เช่นเดียวกัน

หากกรณีที่เกิดขึ้นกับวุฒิสภาดังกล่าว ก่อให้เกิดปัญหาว่า หากคณะกรรมการการเลือกตั้ง นำมาตรการในการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ดังเช่นที่ใช้ในการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภามาใช้แก่กรณีที่เป็นการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และทำให้สภาผู้แทนราษฎรซึ่งต้องประกอบด้วย

^{๙๙} คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๒๐/๒๕๔๓ วันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๓

สมาชิกจำนวน ๕๐๐ คน ไม่ครบองค์ประกอบของสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ^{๒๐} จะส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่รัฐสภาและกระบวนการนิติบัญญัติของประเทศเนื่องจากไม่มีสภาผู้แทนราษฎรพิจารณากลับกรรณการหมายต่างๆ นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบในทางการเมืองที่ให้สภาผู้แทนราษฎรมีหน้าที่พิจารณาให้ความเห็นชอบบุคคลซึ่งสมควรได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มีการเรียกประชุมรัฐสภาเป็นครั้งแรก^{๒๑} ด้วย รวมทั้งการบริหารราชการแผ่นดิน รัฐบาลที่รักษาการอยู่ในขณะนี้ต้องรักษาไว้เป็นเวลานาน ส่งผลต่อความชอบธรรมของรัฐบาลรักษาการดังกล่าว

(๖) ถ้าพบว่าผู้สมัครที่อยู่ในบัญชีรายชื่อพรรคการเมืองขาดคุณสมบัติหรือทุจริตในการเลือกตั้งจะสมควรให้คณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการอย่างไร

ในการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาเกิดการเลือกตั้งใหม่ขึ้นหลายครั้งเนื่องจากเกิดการกระทำที่ไม่สุจริตและเที่ยงธรรมของผู้สมัครหรือผู้อื่น แต่การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภามีเขตเลือกตั้งเป็นเขตจังหวัด ทำให้สามารถจัดการเลือกตั้งใหม่ได้เพราะเขตเลือกตั้งยังไม่ใหญ่มากเกินไป แต่ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แบ่งออกเป็น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อพรรคการเมือง จำนวน ๔๐๐ คน^{๒๒} ซึ่งมีระบบการเลือกตั้งที่แตกต่างกับระบบการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา ทั้งในเรื่องเขตเลือกตั้ง วิธีการลงคะแนน และการนับคะแนน รวมทั้งอาจมีความแตกต่างในระบบการตรวจสอบการเลือกตั้งด้วย

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ในแต่ละเขตเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้งสามารถใช้สิทธิลงคะแนนเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ซึ่งตนนิยมได้เพียงเขตละหนึ่งคน^{๒๓} เขตเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง รัฐธรรมนูญกำหนดให้มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขตละ ๑ คน มีความแตกต่างจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๓๔ ที่กำหนดให้เขตเลือกตั้งหนึ่งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ ๑ ถึง ๓ คน โดยจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะผันแปรตามจำนวนประชากรของประเทศ โดยมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคำนวณจากประชากร ในอัตราส่วนสมาชิก

^{๒๐} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๙๘

^{๒๑} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๒๐๒

^{๒๒} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๙๘

^{๒๓} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๑๐๒

สภาผู้แทนราษฎร ๑ คน ต่อจำนวนประชากรทั้งประเทศ ๑๕๐,๐๐๐ คน^{๒๔} ทำให้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งแต่ละครั้งมีจำนวนไม่คงที่ ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป ครั้งที่ ๑๙ เมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๓๙ มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๓๙๓ คน แต่จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ นั้น ได้ถูกกำหนดไว้ตายตัว คือ มีจำนวน ๔๐๐ คน โดยมีวิธีการคำนวณหาสัดส่วนจำนวนประชากรต่อสมาชิกสภาผู้แทน ๑ คน ต้องคำนวณจากจำนวนราษฎรทั้งประเทศตามหลักฐานการทะเบียนราษฎรที่ประกาศในปีสุดท้ายก่อนปีที่มีการเลือกตั้ง เฉลี่ยด้วยจำนวนสมาชิกหนึ่งคน^{๒๕} และในการคำนวณจำนวนราษฎรต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๑ คน ตามหลักฐานการทะเบียนราษฎรในปี พ.ศ. ๒๕๔๓ มีจำนวนเฉลี่ย ๑๕๔,๑๕๔ คน^{๒๖} ต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๑ คน สำหรับวิธีการคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในแต่ละจังหวัด ในกรณีที่ จังหวัดใดมีราษฎรไม่ถึงเกณฑ์จำนวนราษฎรตามที่คำนวณได้ดังกล่าว ให้ถือว่าจังหวัดนั้นมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ ๑ คน ถ้าจังหวัดใดมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเกินเกณฑ์การคำนวณข้างต้น ก็มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มขึ้น ๑ คน ทุกจำนวนที่ถึงเกณฑ์การคำนวณราษฎร ถ้าคำนวณด้วยวิธีการดังกล่าวแล้ว ยังมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ครบจำนวน ๔๐๐ คน ถ้าจังหวัดใดมีเศษเหลือจากการคำนวณก็ให้จังหวัดที่มีเศษเหลือจากการคำนวณมากที่สุด มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มขึ้นอีก ๑ คน และให้เพิ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้แก่จังหวัดที่มีเศษเหลือรองลงมาตามลำดับจนครบ ๔๐๐ น^{๒๗} ซึ่งจะเห็นได้ว่า เขตเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจะมีขนาดเล็ก ถึงแม้ว่าการนับคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจะให้นำนับคะแนนรวมก็ตาม หากเกิดเหตุการณ์ทุจริตการเลือกตั้งขึ้น คณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ได้ ไม่ว่า กรณีนั้นจะเกิดขึ้นก่อนการประกาศรับรองผู้สมัครให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือเกิดขึ้นภายหลังประกาศดังกล่าว โดยการคัดค้านการเลือกตั้งก็ตาม^{๒๘}

สำหรับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อพรรคการเมืองนั้น มีความแตกต่างกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ในหลายประการโดยเฉพาะ

^{๒๔} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๓๔ มาตรา ๑๐๐ และมาตรา ๑๐๑

^{๒๕} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๑๐๒ วรรคสอง

^{๒๖} คำนวณจากจำนวนราษฎรทั่วประเทศ ณ วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๔๒ คือ ๖๑,๖๖๑,๗๐๑ คน ตามประกาศสำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย(โปรดดูตารางแนบท้ายบท)

^{๒๗} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๑๐๒ วรรคสามและวรรคสี่

^{๒๘} พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๙๔-มาตรา ๙๗

ในเรื่องเขตเลือกตั้ง ซึ่งใช้เขตประเทศเป็นเขตเลือกตั้งผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะเลือกบัญชีรายชื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อพรรคการเมือง ที่พรรคการเมืองจัดทำขึ้นเพียงบัญชีเดียวและในแต่ละบัญชีจะมีจำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่เกิน ๑๐๐ คน^{๒๙} การคำนวณสัดส่วนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในบัญชีรายชื่อพรรคการเมืองที่ได้รับเลือกตั้งจะคำนวณโดยนำคะแนนเสียงรวมทั้งประเทศมาคำนวณเพื่อหาสัดส่วนจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยบัญชีรายชื่อพรรคการเมืองใดได้คะแนนเสียงน้อยกว่าร้อยละห้าของจำนวนคะแนนเสียงรวมทั้งประเทศ ให้ถือว่าไม่มีผู้ใดได้รับเลือกตั้ง และไม่นำคะแนนเสียงที่พรรคนั้นได้รับมารวมคำนวณเพื่อหาสัดส่วนที่คำนวณได้^{๓๐} จากวิธีการคำนวณคะแนนเสียงและเขตเลือกตั้งการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อดังกล่าว อาจเกิดปัญหาว่า ตามรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๔๑ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ มิได้บัญญัติแนวทางการแก้ไขปัญหากรณีที่เกิดการทุจริตการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อไว้ บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องโดยตรงและเทียบเคียงได้ในการแก้ปัญหาดังกล่าวคือ ในเรื่องการคัดค้านการเลือกตั้ง ก็มีได้บัญญัติแนวทางการแก้ไขปัญหาในเรื่องดังกล่าวเอาไว้ คงระบุแต่เพียงให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือนับคะแนนเลือกตั้งใหม่เท่านั้น ซึ่งจะเกิดปัญหาในกรณีที่มีการทุจริตเกิดขึ้น หากจะสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ เพราะผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อพรรคการเมืองกระทำการทุจริตการเลือกตั้งหรือขาดคุณสมบัติ จะก่อให้เกิดปัญหาในการสืบเปลี่ยนงบประมาณเป็นอันมาก เนื่องจากเขตเลือกตั้งใหญ่ และผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ทุจริตการเลือกตั้งดังกล่าวยังสามารถเข้าแข่งขันในการเลือกตั้งได้อยู่ และในกรณีที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้นั้นขาดคุณสมบัติ คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องดำเนินการให้มีการเลือกตั้งใหม่ เนื่องจากไม่มีบทบัญญัติทางกฎหมายที่ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเพิกถอนผู้สมัครดังกล่าวออกจากบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้ง เมื่อพ้นระยะเวลาการตรวจสอบคุณสมบัติและการมีลักษณะต้องห้ามได้^{๓๑} ต้องนำไปพิจารณาภายหลังจากที่มีการประกาศรับรองหรือไม่รับรองผู้สมัครรับเลือกตั้งรายใดเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และอาศัยข้อกำหนดในระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๓ มิให้ผู้นั้นเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง และต้องจัดการเลือกตั้งใหม่ขึ้นก่อให้เกิดปัญหาการใช้งบประมาณอย่างมาก

^{๒๙} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๙๙

^{๓๐} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๑๐๐

^{๓๑} พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๓๒ และมาตรา ๓๔

ตารางที่ ๕.๑ ตารางจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และจำนวนเขตเลือกตั้งแต่ละจังหวัด

ลำดับ	จังหวัด	จำนวนราษฎร	จำนวนส.ส.	จำนวน เขตเลือกตั้ง
๑	กรุงเทพมหานคร	๕,๖๖๒,๔๙๙	๓๗	๓๗
๒	กระบี่	๓๕๘,๓๘๓	๒	๒
๓	กาญจนบุรี	๗๗๘,๔๕๖	๕	๕
๔	กาฬสินธุ์	๙๔๘,๐๔๖	๖	๖
๕	กำแพงเพชร	๗๖๕,๘๗๖	๕	๕
๖	ขอนแก่น	๑,๗๔๗,๗๓๐	๑๑	๑๑
๗	จันทบุรี	๔๙๐,๐๓๙	๓	๓
๘	ฉะเชิงเทรา	๓๖๗,๖๖๕	๔	๔
๙	ชลบุรี	๑,๐๕๙,๗๕๖	๗	๗
๑๐	ชัยนาท	๓๕๑,๖๗๑	๒	๒
๑๑	ชัยภูมิ	๑,๑๒๗,๕๕๒	๗	๗
๑๒	ชุมพร	๔๕๘,๒๙๗	๓	๓
๑๓	เชียงราย	๑,๒๖๕,๐๙๑	๘	๘
๑๔	เชียงใหม่	๑,๕๘๗,๔๖๕	๑๐	๑๐
๑๕	ตรัง	๕๘๗,๙๓๐	๔	๔
๑๖	ตราด	๒๒๔,๐๕๖	๒	๒
๑๗	ตาก	๔๘๔,๖๗๘	๓	๓
๑๘	นครนายก	๒๔๓,๒๓๕	๒	๒
๑๙	นครปฐม	๗๗๔,๒๗๖	๕	๕
๒๐	นครพนม	๗๑๔,๗๗๙	๕	๕
๒๑	นครราชสีมา	๒,๕๔๐,๖๖๒	๑๗	๑๗
๒๒	นครศรีธรรมราช	๑,๕๒๕,๕๕๗	๑๐	๑๐
๒๓	นครสวรรค์	๑,๑๒๖,๓๓๑	๗	๗

ลำดับ	จังหวัด	จำนวนราษฎร	จำนวนส.ส.	จำนวน เขตเลือกตั้ง
๒๔	นนทบุรี	๘๓๙,๒๐๙	๕	๕
๒๕	นราธิวาส	๖๗๑,๖๔๙	๔	๔
๒๖	น่าน	๔๘๙,๕๐๕	๓	๓
๒๗	บุรีรัมย์	๑,๕๒๐,๔๑๙	๑๐	๑๐
๒๘	ปทุมธานี	๖๓๓,๙๙๔	๔	๔
๒๙	ประจวบคีรีขันธ์	๔๗๗,๑๙๐	๓	๓
๓๐	ปราจีนบุรี	๔๔๑,๑๖๒	๓	๓
๓๑	ปัตตานี	๖๐๘,๒๗๖	๔	๔
๓๒	พระนครศรีอยุธยา	๗๓๐,๓๙๑	๕	๕
๓๓	พะเยา	๕๑๕,๑๒๘	๓	๓
๓๔	พังงา	๒๓๓,๑๗๙	๒	๒
๓๕	พัทลุง	๕๐๒,๖๖๒	๓	๓
๓๖	พิจิตร	๕๙๘,๔๐๖	๔	๔
๓๗	พิษณุโลก	๘๖๘,๑๓๘	๖	๖
๓๘	เพชรบุรี	๔๕๖,๒๓๓	๓	๓
๓๙	เพชรบูรณ์	๑,๐๔๐,๗๓๑	๗	๗
๔๐	แพร่	๔๙๒,๖๐๗	๓	๓
๔๑	ภูเก็ต	๒๔๑,๔๘๙	๒	๒
๔๒	มหาสารคาม	๙๔๐,๔๐๒	๖	๖
๔๓	มุกดาหาร	๓๓๓,๐๓๕	๒	๒
๔๔	แม่ฮ่องสอน	๒๓๒,๔๘๓	๒	๒
๔๕	ยโสธร	๕๕๔,๙๖๔	๔	๔
๔๖	ยะลา	๔๓๖,๐๙๒	๓	๓
๔๗	ร้อยเอ็ด	๑,๓๒๐,๘๒๔	๙	๙
๔๘	ระนอง	๑๕๘,๑๘๕	๑	๑
๔๙	ระยอง	๕๑๓,๙๘๔	๓	๓
๕๐	ราชบุรี	๘๑๗,๗๙๓	๕	๕
๕๑	ลพบุรี	๗๖๐,๘๕๔	๕	๕

ลำดับ	จังหวัด	จำนวนราษฎร	จำนวนส.ส.	จำนวน เขตเลือกตั้ง
๕๒	ลำปาง	๘๐๖,๗๖๒	๕	๕
๕๓	ลำพูน	๔๐๗,๐๘๕	๓	๓
๕๔	เลย	๖๓๓,๘๕๖	๔	๔
๕๕	ศรีสะเกษ	๑,๔๔๕,๓๕๖	๙	๙
๕๖	สกลนคร	๑,๐๙๔,๖๕๑	๗	๗
๕๗	สิงขรา	๑,๒๒๓,๘๓๓	๘	๘
๕๘	สตูล	๒๖๐,๑๒๗	๒	๒
๕๙	สมุทรปราการ	๙๗๗,๓๘๘	๖	๖
๖๐	สมุทรสงคราม	๒๐๕,๖๙๖	๑	๑
๖๑	สมุทรสาคร	๔๒๑,๗๓๘	๓	๓
๖๒	สระแก้ว	๕๓๑,๑๔๙	๓	๓
๖๓	สระบุรี	๖๐๗,๐๔๒	๔	๔
๖๔	สิงห์บุรี	๒๒๔,๑๐๓	๒	๒
๖๕	สุโขทัย	๖๒๗,๕๘๕	๔	๔
๖๖	สุพรรณบุรี	๘๕๕,๘๒๓	๖	๖
๖๗	สุราษฎร์ธานี	๘๘๖,๙๗๙	๖	๖
๖๘	สุรินทร์	๑,๓๘๑,๒๑๓	๙	๙
๖๙	หนองคาย	๘๙๙,๕๐๖	๖	๖
๗๐	หนองบัวลำภู	๔๙๔,๓๒๗	๓	๓
๗๑	อ่างทอง	๒๘๙,๕๒๗	๒	๒
๗๒	อำนาจเจริญ	๓๖๕,๙๔๓	๒	๒
๗๓	อุดรธานี	๑,๕๒๐,๖๕๑	๑๐	๑๐
๗๔	อุตรดิตถ์	๔๘๕,๐๒๕	๓	๓
๗๕	อุทัยธานี	๓๓๒,๐๖๓	๒	๒
๗๖	อุบลราชธานี	๑,๗๕๙,๕๔๘	๑๑	๑๑
	รวมทั้งสิ้น	๖๑,๖๖๑,๗๐๑	๔๐๐	๔๐๐

- โดยที่
- จำนวนราษฎรที่ราชอาณาจักร ณ วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๔๒ คือ ๖๑, ๖๖๑,๗๐๑ คน (ตามประกาศสำนักทะเบียนกลางกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย)
 - จำนวนราษฎรโดยเฉลี่ย ต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหนึ่งคน $X = ๑๕๔$, ๑๕๔ คน

ประเด็นปัญหาภายหลังจากการประกาศผลการเลือกตั้ง

เมื่อการจัดการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาได้เสร็จสิ้น จนมีการประกาศรับรองให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาแล้ว การปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งยังไม่จบสิ้นไป คณะกรรมการการเลือกตั้งยังมีหน้าที่ที่สำคัญประการหนึ่ง ซึ่งต้องดำเนินการตามที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญได้มอบหมายก็คือ การดำเนินการสืบสวนสอบสวนหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามกฎหมายที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง และในกรณีที่เกิดเหตุในการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาดังต่อไปนี้ คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องดำเนินการสืบสวนสอบสวนหาข้อเท็จจริงโดยพลัน^{*} ก็คือ

๑. กรณีมีผู้คัดค้านว่า การเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดเขตเลือกตั้งหนึ่งมิได้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย

๒. ปราบกฏหลักฐานอันควรเชื่อว่า ก่อนได้รับเลือกตั้ง สมาชิกวุฒิสภาผู้ใดได้กระทำการโดยไม่สุจริตเพื่อให้ตนเองได้รับเลือกตั้ง หรือได้รับเลือกตั้งมาโดยไม่สุจริตโดยผลของการที่บุคคลหรือพรรคการเมืองใดได้กระทำลงไป ทั้งนี้ อันเป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา

เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ดำเนินการเสร็จแล้ว จะต้องทำการวินิจฉัยชี้ขาดโดยพลัน ซึ่งในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่า คำร้องคัดค้านมีมูลหรือปรากฏผลจากการสืบสวนสอบสวนหาข้อเท็จจริงในเรื่องดังกล่าวข้างต้นว่าเป็นความจริง

(๑) เมื่อมีผู้คัดค้านการเลือกตั้งภายหลังจากการที่ได้ประกาศผลไปแล้ว คณะกรรมการการเลือกตั้งจะอย่างไรจึงจะให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภานั้นพ้นจากสมาชิกภาพ เพราะรัฐธรรมนูญกำหนดเหตุแห่งการพ้นจากสมาชิกภาพไว้แน่นอนตายตัว แต่ไม่ได้ระบุเหตุที่คณะกรรมการการเลือกตั้งเพิกถอนการเลือกตั้งไว้ให้เป็นเหตุในการพ้นจากสมาชิกภาพ

เมื่อได้ทำการวิเคราะห์จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ตามประเด็นปัญหาดังกล่าวแล้วพบว่า ได้มีการกำหนดเหตุเกี่ยวกับการที่สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาต้องสิ้นสุดลง ไว้ในบทบัญญัติต่างๆ ดังต่อไปนี้คือ

^{*} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๑๔๗

๑. กรณีของการพ้นสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร^๖

๑.๑ ถึงคราวออกตามอายุของสภาผู้แทนราษฎร หรือกรณีสภาผู้แทนราษฎรถูกยุบ

๑.๒ ตาย

๑.๓ ลาออก

๑.๔ ขาดคุณสมบัติการเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งตามมาตรา ๑๐๗

๑.๕ มีลักษณะต้องห้ามของการเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งตามมาตรา ๑๐๙(๑) (๒) (๓) (๕) (๖) (๗) (๘) (๙) (๑๐) (๑๑) (๑๒) (๑๓) หรือ (๑๔)

๑.๖ การกระทำอันต้องห้ามตามมาตรา ๑๑๐ หรือมาตรา ๑๑๑

๑.๗ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรี

๑.๘ ลาออกจากพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิก หรือพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกมีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารของพรรคการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองนั้น ให้พ้นจากการเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิก

๑.๙ ขาดจากการเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญสั่งให้ยุบพรรคการเมืองที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นเป็นสมาชิกและไม่อาจเข้าร่วมพรรคการเมืองอื่นได้ภายใน ๖๐ วันนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่ง ในกรณีเช่นนี้ให้ถือว่าสิ้นสุดสมาชิกภาพนับแต่วันถัดจากวันที่ครบกำหนด ๖๐ วันนั้น

๑.๑๐ วุฒิสภามีมติตามมาตรา ๓๐๗ ให้ถอดถอนออกจากตำแหน่งหรือศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยให้พ้นจากสมาชิกภาพตามมาตรา ๙๖ ในกรณีเช่นนี้ให้ถือว่าสิ้นสุดสมาชิกภาพนับแต่วันที่วุฒิสภามีมติหรือศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัย แล้วแต่กรณี

๑.๑๑ ขาดประชุมเกินจำนวนหนึ่งในสี่ของจำนวนวันประชุมในสมัยประชุมที่มีกำหนดเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยยี่สิบวันโดยไม่ได้รับอนุญาตจากประธานสภาผู้แทนราษฎร

๑.๑๒ ถูกจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ความผิดอันได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

๒. กรณีพ้นจากสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภา^๗

๒.๑ ถึงคราวออกตามอายุของวุฒิสภา

๒.๒ ตาย

๒.๓ ลาออก

^๖ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๑๑๘

^๗ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๑๑๓

๒.๔ ขาดคุณสมบัติการเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งตามมาตรา ๑๒๕

๒.๕ มีลักษณะต้องห้ามของการเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งตามมาตรา ๑๒๖ หรือมาตรา ๑๒๗

๒.๖ กระทำการอันต้องห้ามตามมาตรา ๑๒๘

๒.๗ ได้รับการแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรี

๒.๘ วุฒิสภามีมติตามมาตรา ๓๐๗ ให้ถอดถอนออกจากตำแหน่งหรือศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยให้พ้นจากสมาชิกภาพตามมาตรา ๙๖ ในกรณีเช่นนี้ให้ถือว่าสิ้นสุดสมาชิกภาพนับแต่วันที่วุฒิสภามีมติหรือศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยแล้วแต่กรณี

๒.๙ ขาดประชุมเกินจำนวนหนึ่งในสี่ของจำนวนวันประชุมในสมัยประชุมที่มีกำหนดเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยยี่สิบวันโดยไม่ได้รับอนุญาตจากประธานวุฒิสภา

๒.๑๐ ถูกจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ความผิดอันได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

บทบัญญัติดังกล่าวเป็นบทกำหนดให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาสิ้นสุดลง โดยมีได้มีการบัญญัติเกี่ยวกับการพ้นจากสมาชิกภาพเพราะเหตุที่คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ไว้ คงมีแต่มาตรา ๙๗ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ซึ่งบัญญัติรับรองกิจการที่สมาชิกผู้นั้นได้กระทำไปในหน้าที่สมาชิกเงินเดือน เงินประจำตำแหน่งหรือประโยชน์อื่นใดที่ผู้ซึ่งพ้นจากตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา เพราะเหตุหนึ่งเหตุใดที่ได้รับก่อนพ้นสมาชิกภาพไว้ โดยมีข้อยกเว้นในกรณีที่เป็นการพ้นจากตำแหน่งเพราะได้รับการเลือกตั้งมาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ต้องคืนเงินประจำตำแหน่งและประโยชน์ตอบแทนอย่างอื่นที่ผู้นั้นได้รับจากการดำรงตำแหน่งดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตาม ก็ไม่ปรากฏว่า มีบทบัญญัติอื่นในรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาสิ้นสุดลงเนื่องจากได้รับเลือกตั้งมาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาอีก นอกจากนี้ในบทบัญญัติมาตรา ๑๔๕(๔) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ซึ่งกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ก็ไม่ระบุว่าเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาสิ้นสุดลง ดังนั้น จึงเป็นช่องว่างของรัฐธรรมนูญที่มีได้บัญญัติถึงเหตุของการพ้นจากสมาชิกภาพไว้อย่างครบถ้วน ก่อให้เกิดปัญหาว่า คณะกรรมการการเลือกตั้งจะอย่างไรจึงจะให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภานั้นพ้นจากสมาชิกภาพ เมื่อมีผู้คัดค้านการเลือกตั้งภายหลังจากที่ได้ประกาศผลไปแล้ว เพราะรัฐธรรมนูญ

กำหนดเหตุแห่งการพ้นจากสมาชิกภาพไว้แน่นอนตายตัว แต่ไม่ได้ระบุเหตุที่คณะกรรมการการเลือกตั้งเพิกถอนการเลือกตั้งไว้ให้เป็นเหตุในการพ้นจากสมาชิกภาพ

บทที่ ๗

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง “ การศึกษาบทเรียนจากการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา เพื่อปรับปรุงระบบเลือกตั้งให้ดีขึ้น ” โดยรวบรวมประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจัดการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา แล้วทำการพิจารณาหาแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาเหล่านั้นอย่างไร โดยมีการรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ข้อเสนอเกิดจากประชาชนโดยทั่วไป และมีการจัดสัมมนา ระดมความคิดเห็น เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องแสดงความเห็นและข้อ สuggest และจากการศึกษาวิจัย พบว่า การจัดการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาครั้งแรกของประเทศไทย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มีปัญหาเกิดขึ้นหลายประการ ทั้งปัญหาที่เกิดจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และปัญหาที่เกิดขึ้นใน ภาวปฏิบัติของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

คณะผู้ศึกษาวิจัย ได้ทำการศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นตามที่ได้กล่าวมาในรายงาน ซึ่งเป็นปัญหาอันสำคัญยิ่งที่ต้องได้รับการแก้ไขโดยรีบด่วน มิฉะนั้นในการจัดการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ใกล้จะมาถึง ปัญหาดังกล่าวที่เคยเกิดขึ้นจะเพิ่มความรุนแรง และก่อให้เกิดความเสียหายมากยิ่งขึ้น และเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาก็จะเกิดขึ้นในการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะมีขึ้นในเร็วๆ นี้ คณะผู้ศึกษาวิจัย ได้หาแนวทางในการแก้ไข ปัญหา โดยพิจารณาเปรียบเทียบจากการจัดการเลือกตั้งในต่างประเทศ และเห็นว่าการแก้ไข ปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญหลายประเด็น และกฎหมายประกอบ รัฐธรรมนูญหลายฉบับ

แต่โดยที่คณะผู้ศึกษาวิจัย เห็นว่าการแก้ไขรัฐธรรมนูญเป็นประเด็นปัญหาซึ่งต้องทำ การศึกษาอย่างเป็นระบบ เพื่อให้การจัดองค์กรและระบบการเมืองตามที่รัฐธรรมนูญมีความ สัมพันธ์สอดคล้องกัน ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาในการศึกษาวิจัยเป็นเวลานาน ในการศึกษาวิจัยและ จัดทำร่างกฎหมายประกอบการศึกษาวิจัยตามโครงการนี้ จึงเป็นการศึกษาวิจัยภายใต้บริบท ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ซึ่งกำหนดให้คณะกรรมการการเลือก ตั้ง มีอำนาจเบ็ดเสร็จในการควบคุม ดำเนินการจัดและจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา

คณะผู้ศึกษาวิจัย ได้ทำรายงานการวิจัยเสนอเกี่ยวกับประเด็นปัญหาและข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เหล่านี้และเห็นควรแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องในเรื่องอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง การดำเนินการจัดการเลือกตั้ง และการตรวจสอบการเลือกตั้ง ซึ่งต้องแก้ไขพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๔๑ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ โดยคณะผู้ศึกษาวิจัยได้ทำการร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญในประเด็นดังกล่าวมาพร้อมรายงานการศึกษาค้นคว้าฉบับนี้ ทั้งนี้ เพื่อให้บุคคลหรือองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องและเห็นชอบด้วยกับแนวทางการแก้ไขปัญหามีข้อเสนอแนะไปดำเนินการต่อไปได้โดยรวดเร็ว สำหรับแนวความคิดของคณะผู้ศึกษาวิจัยในการปรับปรุงในเรื่องต่างๆ นั้น คณะผู้ศึกษาวิจัย เห็นควรมีข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง ดังนี้

๑. อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

(๑) ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจ ควบคุม กำกับ การเลือกตั้งและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาในการเลือกตั้ง โดยให้ส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐเป็นผู้ดำเนินการเลือกตั้งและควรกำหนดให้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ควรมีดังนี้

ก. ออกกฎ ระเบียบ และสั่งการอันเกี่ยวกับขบวนการเลือกตั้ง

ข. ควบคุมกำกับให้เป็นไปตามกฎ ระเบียบ รวมทั้งระงับ ยับยั้งหรือสั่งให้แก้ไขการดำเนินการของส่วนราชการ

ค. ชี้ขาดปัญหา ยับยั้ง และให้ความเห็นชอบในการประกาศผลการเลือกตั้ง ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่ให้ความเห็นชอบมีอำนาจสั่งการให้ลงคะแนนใหม่ เพิกถอนการเลือกตั้ง หรือสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ รวมตลอดทั้งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง

(๒) ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้มีอำนาจวินิจฉัยคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งก่อนการประกาศผลการเลือกตั้ง และหากคณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยแล้วมีการโต้แย้งเกิดขึ้น ให้ส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาด เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ ซึ่งแนวทางการแก้ปัญหานี้ สมควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ ดังนี้

ก. กรณีพิจารณาคุณสมบัติและการไม่มีลักษณะต้องห้ามของผู้สมัคร ในช่วงระหว่างการสมัครหรือตรวจสอบโดยผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขต ซึ่งต้องให้ศาลชั้นต้นที่มี

เขตอำนาจเป็นผู้วินิจฉัย แก้ไขให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งทำการวินิจฉัย (ปรับปรุงมาตรา ๓๒ และมาตรา ๓๔ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๑)

ข. กรณีรับสมัครแล้ว ถ้าปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อเกี่ยวกับคุณสมบัติหรือการมีลักษณะต้องห้ามของผู้สมัคร คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสอบสวนและวินิจฉัยเพิกถอนการสมัครรับเลือกตั้งได้ (ปรับปรุงมาตรา ๓๙ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๑)

๒. การดำเนินการจัดการเลือกตั้ง

(๑) ให้มีการจัดทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งอย่างถาวรเป็นรายปี ซึ่งผู้มีสิทธิเลือกตั้งและพรรคการเมืองสามารถตรวจสอบและขอแก้ไขได้ตลอดเวลา โดยไม่ต้องรอให้มีการเลือกตั้ง ทั้งนี้ โดยไม่ต้องปิดประกาศทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งและมีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งแล้ว ห้ามมิให้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และต้องยกเลิกระบบทะเบียนรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง โดยสมควรปรับปรุงเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งมาตรา ๑๗ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๕๑ และปรับปรุงพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๑ ดังนี้

มาตรา ๒๔ เรื่องการปิดประกาศบัญชีรายชื่อและแจ้งผู้มีสิทธิ

มาตรา ๒๕ การแก้ไขชื่อผู้มีสิทธิในบัญชี และกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดมีอำนาจชี้ขาดขั้นสุดท้าย

มาตรา ๒๖ เจ้าบ้านขอและผู้ไม่มีสิทธิออกจากบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิ และเพิ่มเติม

มาตรา ๒๘/๑ การห้ามนายทะเบียนแก้ไขเปลี่ยนแปลง เพิ่มเติมบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เมื่อมีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้ว

(๒) ในการเลือกตั้งใหม่ตามคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นควรกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง มีอำนาจในการยื่นขยายระยะเวลาในการดำเนินการจัดการเลือกตั้งได้ เว้นแต่ในการเลือกตั้งทั่วไป การยื่น ขยายระยะเวลาดังกล่าวต้องมีการหารือกับพรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งก่อน

สมควรปรับปรุงพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๑ ดังนี้

๑. กรณีที่เป็นการเลือกตั้งใหม่ คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจกำหนดยื่น หรือ ขยายระยะเวลาในการจัดการเลือกตั้งได้เอง (เพิ่มเติมมาตรา ๗/๒ วรรคหนึ่ง)

๒. กรณีเป็นการเลือกตั้งทั่วไป คณะกรรมการการเลือกตั้งทำได้เช่นกัน แต่ต้องมีการหารือกับพรรคการเมืองทุกพรรคก่อน (มาตรา ๗/๒ วรรคสอง)

(๓) การดำเนินการหลายอย่างของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ที่กระทำก่อนมีพระราชกฤษฎีกา ให้มีการเลือกตั้ง ไม่ถือว่าเป็นความผิด แต่ถ้าได้กระทำภายหลังถือเป็นการซื้อเสียงต้องถูกควบคุมการกระทำ โดยใช้วิธีการดังต่อไปนี้

(ก) ในระหว่างการมีพระราชกฤษฎีกา ข้าราชการการเมืองทั้งหลายต้องไม่กระทำการดังต่อไปนี้

๑. การแจกของ ไม่ว่าของส่วนตัว หรือของทางราชการ

๒. เปิดงาน จัดหรือร่วมการสัมมนา เว้นแต่งานราชพิธีหรือรัฐพิธี

ในการบริจาคเงิน ให้พรรคการเมืองควบคุมบัญชีรายรับรายจ่ายให้รัดกุมให้มีการควบคุมค่าใช้จ่ายในการหาเสียงเลือกตั้งของพรรคการเมือง ไม่ว่าจะมียุทธศาสตร์การเลือกตั้งให้มีการเลือกตั้งหรือไม่ อนึ่ง การใช้จ่ายของบุคคลอื่นเพื่อประโยชน์ของพรรคการเมืองหรือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคนั้น ให้ถือว่าเป็นรายได้และการใช้จ่ายของพรรคการเมืองและให้ถือว่าบุคคลนั้นบริจาคให้แก่พรรค และต้องปรากฏในบัญชีรายรับรายจ่ายของพรรค

(ข) ตั้งแต่มีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้ง ผู้สมัครต้องดำเนินการดังนี้

๑. การใช้จ่ายและการบริจาคในการเลือกตั้งต้องกระทำโดยผ่านบัญชีที่สมุห์บัญชีเลือกตั้งควบคุมเท่านั้น และห้ามผู้อื่นใช้จ่ายเงินเพื่อผู้สมัครนอกจากการบริจาคเข้าบัญชีที่สมุห์บัญชีเลือกตั้งควบคุม

๒. ให้ผู้สมัครแจ้งบัญชีทรัพย์สิน/หนี้สิน ต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งพร้อมการสมัคร

๓. การบริจาคแก่ผู้สมัครให้ทำเป็นตัวเงินหรือหลักฐานอื่น และต้องกระทำโดยเปิดเผย เว้นแต่การบริจาคจำนวนน้อย(เช่น ไม่เกิน ๑๐๐ บาทต่อคน)

การบริจาคเงินให้แก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองต้องไม่เกินจำนวนเงินที่กฎหมายกำหนด และการบริจาคเงินของสมาชิกพรรคการเมืองให้แก่พรรคการเมืองกระทำได้โดยไม่จำกัดจำนวนเงิน นอกจากนี้เงินของพรรคให้ใช้ได้เพื่อกิจกรรมของพรรคเท่านั้น

การดำเนินการตามแนวทางดังกล่าวสมควรแก้ไขเพิ่มเติมปรับปรุงพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.๒๕๔๑ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ ดังนี้

๑. ให้มีการควบคุมค่าใช้จ่ายในการหาเสียงเลือกตั้งของพรรคการเมืองไม่ว่าจะมีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งหรือไม่ การใช้จ่ายเพื่อประโยชน์ของพรรคหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรค ถือว่าเป็นรายได้และการใช้จ่ายของพรรค และเป็นการบริจาคให้พรรค และเมื่อมีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งแล้ว ผู้สมัครต้องใช้จ่ายในการเลือกตั้งผ่านทางสมุหบัญชีเลือกตั้ง ผู้จะบริจาคให้ผู้สมัครต้องบริจาคเข้าบัญชี(เพิ่มเติมมาตรา ๔๐/๑ – ๔๓/๖ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๑)

๒. ผู้สมัครต้องแจ้งบัญชีทรัพย์สิน หนี้สินของตน คู่สมรสและบุตรต่อคณะกรรมการเลือกตั้ง (ปรับปรุงมาตรา ๓๐ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๑)

๓. การบริจาคแก่ผู้สมัคร ให้ทำเป็นตัวเงินหรือหลักฐานอื่น และต้องกระทำโดยเปิดเผย การบริจาคเงินให้ใช้ได้ ในกิจกรรมของพรรค สมาชิกพรรคบริจาคได้ไม่จำกัด (แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๔๕ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง และเพิ่มเติมมาตรา ๔๕/๑ มาตรา ๔๕/๒ มาตรา ๔๕/๓ มาตรา ๔๕/๔ มาตรา ๔๕/๕ มาตรา ๔๓/๑ มาตรา ๔๓/๑ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา)

๔. กำหนดให้ในระหว่างมีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้ง ข้าราชการการเมือง ห้ามกระทำการ

(๑) แจกของ ไม่ว่าจะเป็นส่วนตัวหรือของราชการ

(๒) จัด เปิดงาน หรือร่วมการสัมมนา เว้นแต่งานรัฐพิธีหรือราชพิธี

(เพิ่มเติมมาตรา ๕๐/๑ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๑)

(๔) ห้ามผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภากระทำการต่างๆ ซึ่งเป็นการทำให้ปรากฏชื่อ ภาพ เสียง ในสื่อสาธารณะต่างๆ ในระหว่างที่มีพระราชกฤษฎีกาจนถึงประกาศผลการเลือกตั้ง นอกจากนี้รัฐควรกำหนดให้สื่อวิทยุและ โทรทัศน์ด้วย ให้โอกาสแก่ฝ่ายค้านและรัฐบาลโดยเท่าเทียมกันในการใช้สื่อดังกล่าว รวมทั้งควรกำหนดให้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ออกประมวลจริยธรรมของผู้สมัครเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันในการเข้าสู่ตำแหน่ง

สมควรปรับปรุงมาตรา ๕๐ และเพิ่มเติมมาตรา ๕๐/๒ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.๒๕๕๑

(๕) การควบคุมค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตและบัญชีรายชื่อยังไม่ครอบคลุมไปถึงค่าใช้จ่ายก่อนมีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้ง คงอาศัยแต่บัญชีรายจ่ายของผู้สมัครที่ต้องยื่นภายหลัง ควรกำหนดมาตรการควบคุมเพื่อให้เกิดความไม่ได้เปรียบเสียเปรียบกัน ในการควบคุมค่าใช้จ่าย ดังนี้

(ก) กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจกำหนดการกระทำก่อนมีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งที่ถือได้ว่าการกระทำดังกล่าวทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม เพื่อนำไปพิจารณาดำเนินการต่อไปได้ (ปรับปรุงมาตรา ๔๐ และเพิ่มเติมมาตรา ๔๐/๑ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑)

(ข) กำหนดควบคุมค่าใช้จ่ายในการหาเสียงของผู้จะสมัครที่แสดงตนว่าประสงค์สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในช่วงเวลาที่กำหนดจนถึงวันเลือกตั้ง โดยให้นำค่าใช้จ่ายที่ได้จ่ายไปเพื่อประโยชน์ในการเลือกตั้ง โดยนำค่าใช้จ่ายในช่วงเวลามารวมคิดคำนวณด้วยดังต่อไปนี้

- กรณีที่เป็นการเลือกตั้งเพราะเหตุที่สภาสิ้นอายุลงให้คิดย้อนหลังไป ๑ ปีนับแต่วันสิ้นอายุของสภา

- กรณีที่เป็นการเลือกตั้งเพราะยุบสภาให้คำนวณย้อนหลังไป ๓ เดือนนับแต่มีพระราชกฤษฎีกาให้ยุบสภา

(เพิ่มเติมมาตรา ๔๐/๒ และปรับปรุงมาตรา ๔๑ มาตรา ๔๒ มาตรา ๔๓ รวมทั้งมาตราเพิ่มเติมมาตรา ๔๓/๑ มาตรา และ ๔๕/๕ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑)

อย่างไรก็ตาม แนวทางการควบคุมค่าใช้จ่ายของผู้สมัครรับเลือกตั้งในกรณีนี้คณะผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่ายังไม่สมควรนำมาใช้ในประเทศไทยในขณะนี้ เนื่องจากยังไม่เป็นที่ยอมรับในปัจจุบันนัก

(๖) เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ ผู้สมัครบางคนที่ไม่ประสงค์จะลงสมัครต่อไปหรือขาดคุณสมบัติ โดยวิธีการดังต่อไปนี้

(ก) ในกรณี ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ขอดอนตัวในการเลือกตั้งใหม่ โดยได้รับความยินยอมจากพรรคการเมืองและคณะกรรมการการเลือกตั้งอนุญาต ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการตกลงร่วมกันระหว่างพรรคการเมือง อันจะทำให้การจัดตั้งรัฐบาลเป็นไปโดยง่ายขึ้น

(ข) ในกรณี ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาขอถอนตัวได้ ในกรณีมีการเลือกตั้งใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของผู้สมัคร ซึ่งหากมิให้ถอน ก็อาจทำให้ตนเองขาดคุณสมบัติได้อยู่แล้ว อาทิการไปสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง หรือกลับเข้ารับราชการ

(ปรับปรุงมาตรา ๓๓ วรยศสองและวรยศสาม แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.๒๕๔๑)

(๗) การเสียสิทธิของผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งในปัจจุบันยังไม่เพียงพอที่จะจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปใช้สิทธิเลือกตั้ง จึงควรกำหนดให้มีการเรียกเก็บเงินจากผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นค่าพินัยหลวงเป็นเงิน ๒๐๐ บาท เพื่อนำเข้ากองทุนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย หรือกองทุนอื่นตามที่กฎหมายกำหนดโดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้เรียกเก็บ ถ้าไม่มีเงินจ่ายก็ให้ทำงานสาธารณะตามที่กำหนด ทั้งนี้เว้นแต่จะได้แจ้งเหตุขัดข้องล่วงหน้าก่อนเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสิบวัน ถ้าเป็นกรณีที่ไม่อาจแจ้งล่วงหน้าได้ให้แจ้งภายหลัง และให้ยกเลิกการเสียสิทธิที่มีอยู่ในปัจจุบัน (ปรับปรุงมาตรา ๒๓ และเพิ่มเติมมาตรา ๒๓/๑ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑)

(๘) กำหนดให้มีการอำนวยความสะดวกในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งให้แก่ผู้เลือกตั้งซึ่งอยู่นอกเขตเลือกตั้ง และประสงค์จะใช้สิทธิเลือกตั้งในจังหวัดที่ตนอยู่ได้ โดยให้ลงทะเบียนก่อนวันเลือกตั้งเป็นเวลาไม่น้อยกว่า ๒๐ วัน และให้คณะกรรมการการเลือกตั้งจัดให้มีที่เลือกตั้งกลางในแต่ละจังหวัดจำนวน ๑ แห่ง (เพิ่มเติมมาตรา ๘๑/๑ มาตรา ๘๑/๒ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑)

(๙) การอำนวยความสะดวกโดยการจัดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในต่างประเทศ ให้สามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้ แต่ต้องเป็นการอำนวยความสะดวกและประหยัดค่าใช้จ่ายมากขึ้น โดยให้การจัดการเลือกตั้งให้แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งนอกราชอาณาจักรต้องดำเนินการดังนี้

(ก) ประเทศที่มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งพำนักรและลงทะเบียนแจ้งความประสงค์ขอใช้สิทธิลงคะแนนเกินกว่า ๕๐๐ คนขึ้นไปจึงควรจัดให้มีที่เลือกตั้งกลาง

(ข) ประเทศที่มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งพำนักอยู่และลงทะเบียนแจ้งความประสงค์ขอใช้สิทธิลงคะแนนไม่ถึง ๕๐๐ คนหรือมีถึงจำนวน ๕๐๐ คนแต่มีเหตุจำเป็นอย่างอื่น ให้จัดให้มีการลงคะแนนทางไปรษณีย์หรือวิธีอื่น

(ค) ให้จัดอำนาจความสะดวกแก่ผู้มีสิทธิในต่างประเทศเฉพาะในการเลือกตั้งทั่วไปเท่านั้น ไม่รวมถึงการเลือกตั้งใหม่

(ปรับปรุงมาตรา ๘๓ และมาตรา ๘๔ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑)

(๑๐) การนับคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่กฎหมายกำหนดให้รอหีบบัตรมาถึงพร้อมกันทั้งหมดจึงเริ่มนับคะแนนได้ ถ้าหีบบัตรหายไปจะไม่สามารถนับคะแนนได้สมควรปรับปรุงโดยกำหนดให้การนับคะแนนเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สามารถเริ่มนับคะแนนก่อนที่หีบบัตรเลือกตั้งมาครบทุกหน่วยเลือกตั้งได้โดยมีวิธีการดังต่อไปนี้

(ก) เมื่อหีบบัตรเลือกตั้งมาถึงสถานที่นับคะแนนจำนวน ๑ ใน ๓ ของหน่วยเลือกตั้งทั้งหมดในเขตเลือกตั้งนั้น

(ข) หากหีบบัตรเลือกตั้งใดมาถึงสถานที่นับคะแนนเมื่อพ้นเวลา ๒๔ ชั่วโมง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือสั่งการอย่างอื่นตามที่เห็นสมควร

(ค) ถ้าหีบบัตรในหน่วยเลือกตั้งมาไม่ถึงสถานที่นับคะแนน โดยมีหลักฐานอันควรเชื่อว่าจะมีการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมายเกิดขึ้น คณะกรรมการการเลือกตั้ง จะสั่งให้เปิดหีบหรือไม่นับคะแนนหรือสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ในหน่วยเลือกตั้งนั้นได้

(ปรับปรุงมาตรา ๖๔ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑)

(๑๑) ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องจัดการเลือกตั้งให้แล้วเสร็จภายใน 30 วันนับแต่วันเลือกตั้ง เพราะหากมีการเลือกตั้งซ้ำหลายรอบ จะทำให้เกิดปัญหาสุญญากาศทางการเมืองและความล่าช้าในการเปิดสภา

(ปรับปรุงมาตรา ๗/๑ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.๒๕๔๑)

๓. การตรวจสอบการเลือกตั้ง

(๑) กำหนดแนวทางในการตรวจสอบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเสียใหม่ โดยมีแนวทางในการตรวจสอบการเลือกตั้งดังนี้

(ก) ให้มีคณะกรรมการตรวจสอบตรวจสอบสำนวนการสอบสวนขึ้นคณะหนึ่งหรือหลายคณะ จากข้าราชการตุลาการ ข้าราชการอัยการ และข้าราชการอื่น เพื่อทำหน้าที่ตรวจ

สอบจำนวนการสอบสวน และรับฟังคำชี้แจงหรือพยานหลักฐานแทนคณะกรรมการการเลือกตั้ง ก่อนที่จะมีการประกาศรับรองผลการเลือกตั้ง

(ข) ให้มีคณะกรรมการตรวจสอบคณะหนึ่งประกอบด้วยประธานศาลฎีกา ประธานศาลปกครองสูงสุด และผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาคนหนึ่ง เพื่อพิจารณาให้ความเห็นเกี่ยวกับการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดเสนอต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง

(ค) นอกจากเพิ่มองค์กรกลั่นกรองตรวจสอบการเลือกตั้งตาม (ก) และ (ข) แล้ว ยังควรแก้ไขเพิ่มเติมที่มาเกี่ยวกับ โครงสร้างของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด และกำหนดให้มีการถอดถอนออกจากตำแหน่งได้อย่างรวดเร็ว หากมีการวางตนไม่เป็นกลาง หรือมีส่วนช่วยเหลือสนับสนุนผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใด โดยกำหนดคุณสมบัติของ คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดเพิ่มเติมว่าต้องไม่ช่วยเหลือ สนับสนุนหรือฝักใฝ่พรรค การเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง ภายในระยะเวลา ๕ ปีก่อนวันได้รับแต่งตั้ง ให้มีการส่งเจ้าหน้าที่ จากส่วนกลางเข้าไปร่วมประชุมกับ “คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด” เพื่อสืบเสาะดูแล การเลือกตั้งในแต่ละจังหวัด โดยให้มีอำนาจดำเนินการต่างๆ เช่นเดียวกับคณะกรรมการการ เลือกตั้งประจำจังหวัด และให้มีการประเมินผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ประจำจังหวัดเป็นประจำทุกๆ ปี

(ปรับปรุงมาตรา ๑๑ และมาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย คณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๔๑ และเพิ่มเติมมาตรา ๘๕/๒ และมาตรา ๘๕/๓ แห่ง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิก วุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑

(๒) เพิ่มเดิมอำนาจหน้าที่ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถดำเนินการกรณีที่มี การทุจริตอย่างชัดแจ้งก่อนวันเลือกตั้งและในวันเลือกตั้ง โดยให้มีอำนาจเพิ่มเติม ดังนี้

(ก) เมื่อมีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งจนถึงวันประกาศผลการเลือกตั้งให้ คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจเข้าไปในเคหสถาน สถานที่ หรือยานพาหนะใด ๆ เมื่อมี เหตุอันควรเชื่อได้ว่า มีการกระทำความผิดเป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมาย เพื่อตรวจค้น ยึด หรืออายัด เอกสาร ทรัพย์สิน หรือพยานหลักฐานใด และในกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าหากเน้นเข้า เอกสาร ทรัพย์สิน หรือพยานหลักฐานดังกล่าวจะถูกยกย้าย ซุกซ่อน ทำลาย หรือทำให้เข้าทำ การค้นโดยไม่ต้องมีหมายค้นก็ได้

(ข) คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งยึดหรืออายัดเงินหรือทรัพย์สินของ ผู้กระทำการทุจริตเลือกตั้งหรือจัดเตรียมเงินหรือทรัพย์สินเพื่อดำเนินการดังกล่าว เมื่อยึดหรือ

อายัดแล้วให้ยื่นคำร้องต่อศาล เพื่อให้ศาลพิจารณามีคำสั่งว่าเงินหรือทรัพย์สินดังกล่าวน่าจะได้ใช้หรือใช้เพื่อการไม่ชอบด้วยกฎหมาย

(ค) คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจประกาศงดการลงคะแนนและกำหนดวันลงคะแนนเลือกตั้งใหม่ เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อว่าการเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งนั้นมีได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม โดยการกระทำของเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการการเลือกตั้งหรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ

(เพิ่มเติมส่วนที่ ๑๐ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.๒๕๔๑

(๓) ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งเป็นผู้ทุจริตการเลือกตั้ง หรือกระทำการอันก่อให้เกิดความไม่เที่ยงธรรม โดยมีอำนาจสั่งการดังต่อไปนี้

(ก) ก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ผู้สมัครผู้นั้นเป็นเวลา ๑ ปีนับแต่วันที่มิคำสั่ง ซึ่งส่งผลให้ต้องขีดชื่อผู้นั้นออกจากประกาศผู้สมัครรับเลือกตั้ง แล้วเลื่อนผู้สมัครที่ได้คะแนนลำดับถัดไปได้คะแนนถึงจำนวนที่กำหนดให้ขึ้นมาเป็นผู้ได้รับเลือกตั้งแทนได้

(ข) ภายใน ๒ ปีนับแต่วันเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครผู้นั้นเป็นเวลา ๑ ปี ซึ่งจะส่งผลให้บุคคลนั้นพ้นจากสมาชิกภาพ คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่

(เพิ่มเติมมาตรา ๑๐(๗/๒) แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ.๒๕๔๑ และเพิ่มเติมมาตรา ๘๕/๙ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.๒๕๔๑

(๔) ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจขอให้สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินแจ้งรายงานการทำธุรกรรมของบุคคลที่น่าจะเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง หรือให้ธนาคารแห่งประเทศไทยหรือธนาคารพาณิชย์หรือสถาบันการเงินอื่นแจ้งให้ทราบถึงการโอนเงินตามที่ร้องขอ

(ปรับปรุงมาตรา ๒๑ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ.๒๕๔๑ และเพิ่มเติมมาตรา ๘๕/๑๐ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.๒๕๔๑

อย่างไรก็ตาม การศึกษาวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาก็เกี่ยวกับการเลือกตั้ง อันเกิดจากกฎหมายหรือแนวทางในการปฏิบัติของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ของคณะผู้ทรงคุณวุฒิในโครงการ “การศึกษามหาวิทยาลัยจากการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาเพื่อปรับปรุงระบบเลือกตั้งให้ดีขึ้น” นั้น ในขณะนี้แนวทางการแก้ไขปัญหบางส่วน ได้ถูกนำไปบัญญัติไว้ในกฎหมาย ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ฉบับที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๔๓ แล้ว ซึ่งจะถูกนำมาใช้ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในครั้งนี้ด้วย (วันที่ ๖ มกราคม ๒๕๔๔)

ส่วนผลการศึกษาวิจัยในส่วนที่ยังไม่ได้นำไปบรรจุไว้ในกฎหมายใด คณะผู้ทรงคุณวุฒิ และคณะผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาวิจัยดังกล่าวมาทำการยกร่างแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง ๓ ฉบับ คือ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง (ฉบับที่..) พ.ศ. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่..) พ.ศ. และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง (ฉบับที่..) พ.ศ. ทั้งนี้ ภายใต้กรอบของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ และสถานการณ์ปัจจุบัน ดังร่างกฎหมายท้ายบทนี้

ร่าง
พระราชบัญญัติ
ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง (ฉบับที่ ..)
พ.ศ.

.....
.....
.....

.....
.....

โดยที่เป็นการสมควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย
คณะกรรมการการเลือกตั้ง

พระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ
ของบุคคล ซึ่งมาตรา ๒๙ ประกอบกับมาตรา ๔๔ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติ
ให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

.....
.....

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ประกอบรัฐธรรมนูญนี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติ
ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ.”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ประกอบรัฐธรรมนูญนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจาก
วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกความใน (๑) ของมาตรา ๑๐ แห่งพระราชบัญญัติประกอบ
รัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๔๑ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“(๑) ควบคุมและจัดให้มีการเลือกตั้งและการออกเสียงประชามติตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม”

มาตรา ๔ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็น (๗/๑) ของมาตรา ๑๐ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๔๑

“(๗/๑) เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือบุคคลใดซึ่งกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติของกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง หรือกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด”

มาตรา ๕ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๔๑ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๑๒ ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งจะแต่งตั้งคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดตามมาตรา ๑๑ ให้แต่งตั้งให้มีจำนวนไม่เกินห้าคน จากผู้ที่มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๓๗ (๑)(๒) (๔)(๕)(๖) และ(๗) ของรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วยบุคคลซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งแต่งตั้งจากผู้มีภูมิลำเนาในจังหวัดนั้นเป็นหลัก ในการพิจารณาแต่งตั้งกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งแต่งตั้งโดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของผู้แทนองค์การเอกชนด้วย”

มาตรา ๖ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๑๒/๑ และมาตรา ๑๒/๒ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๔๑

“มาตรา ๑๒/๑ กรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดตามมาตรา ๑๑ ให้มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละเจ็ดปีนับแต่วันแต่งตั้ง และให้ดำรงตำแหน่งได้วาระเดียว

ถ้ามีการแต่งตั้งกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดขึ้นอีกในระหว่างที่กรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดซึ่งแต่งตั้งไว้แล้วยังมีวาระอยู่ในตำแหน่ง ไม่ว่าจะเป็นการแต่งตั้งเพิ่มขึ้นหรือแต่งตั้งซ่อม ให้ผู้ได้รับแต่งตั้งนั้นอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดซึ่งได้รับการแต่งตั้งไว้แล้ว

กรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระ ต้องอยู่ในตำแหน่งเพื่อปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่ากรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดซึ่งได้รับแต่งตั้งใหม่จะเข้ารับหน้าที่

มาตรา ๑๒ /๒ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ กรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

- (๑) ตาย
- (๒) ลาออก
- (๓) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๒ วรรคหนึ่ง
- (๔) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ
- (๕) คณะกรรมการการเลือกตั้งมีมติให้พ้นจากตำแหน่งเมื่อมีเหตุบกพร่องต่อหน้าที่ หรือมีพฤติการณ์อันส่อไปในทางทุจริตต่อหน้าที่ หรือส่อว่าจงใจใช้อำนาจหน้าที่ขัดต่อบทบัญญัติของกฎหมายหรือมีความประพฤติเสื่อมเสียอย่างร้ายแรง"

มาตรา ๗ ให้ยกเลิกความในวรรคสองของมาตรา ๑๕ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๔๑ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"ในกรณีที่ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างซึ่งมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามวรรคหนึ่ง หรือมาตรา ๑๐ (๓) ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งโดยไม่มีเหตุอันสมควร ให้ถือว่าเป็นการกระทำความผิดทางวินัยฐานฝ่าฝืนคำสั่งโดยชอบด้วยกฎหมายของผู้บังคับบัญชา และให้ส่งเรื่องให้ผู้บังคับบัญชาดำเนินการลงโทษทางวินัย และให้ส่งเรื่องให้ผู้มีอำนาจดำเนินการทางวินัย ดำเนินการลงโทษโดยไม่ต้องดำเนินการสอบสวนอีก"

มาตรา ๘ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๗ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๔๑ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๑๗ ให้ผู้อำนวยการทะเบียนกลางตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎรจัดทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งของแต่ละหน่วยเลือกตั้งในอำเภอและท้องถิ่น ส่งให้คณะกรรมการการเลือกตั้งภายในวันที่ ๓๑ มกราคม ของทุกปี เพื่อให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้มีส่วนได้เสีย หรือพรรคการเมืองมีสิทธิตรวจสอบและแก้ไขให้ถูกต้องได้"

มาตรา ๙ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๒๑ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๔๑ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๒๑ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจ ดังต่อไปนี้

(๑) ให้หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น มีหนังสือชี้แจงข้อเท็จจริงหรือให้ความเห็นในการปฏิบัติงาน หรือส่งเอกสาร หลักฐาน หรือพยานหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณา

(๒) ให้สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทย ธนาคารพาณิชย์ หรือสถาบันการเงินอื่น รายงานการทำธุรกรรมทางการเงินของบุคคลตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งร้องขอ หรือขอให้จัดส่งเอกสาร หลักฐาน หรือพยานหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณา

(๓) ให้เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานตาม(๑)และ(๒) เจ้าหน้าที่ของรัฐ พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน หรือบุคคลใด มีหนังสือชี้แจงข้อเท็จจริง หรือมาให้ถ้อยคำ หรือส่งเอกสาร หลักฐาน หรือพยานหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณา

(๔) ขอให้ศาลส่งเอกสาร หลักฐาน หรือพยานหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณา

(๕) เข้าไปในที่เลือกตั้ง ที่ออกเสียงประชามติ หรือสถานที่นับคะแนนเลือกตั้งหรือนับคะแนนออกเสียงประชามติ”

มาตรา ๑๐ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๔๑ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๔๑ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๔๑ ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๒๑ (๓) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

.....
นายกรัฐมนตรี

ร่าง
พระราชบัญญัติ
ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
และสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ..)
พ.ศ.

.....

.....

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย
การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา
พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับนี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับ
การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา ๒๙ ประกอบกับมาตรา ๓๕ และมาตรา ๔๕
ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติของ
กฎหมาย

.....

.....

มาตรา ๑ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติ
ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ..)
พ.ศ."

มาตรา ๒ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจาก
วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นระหว่างบทนิยามคำว่า “ผู้สมัคร” และคำว่า “วันเลือกตั้ง” ในมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑

“ คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด” หมายความว่า คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดหรือคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำกรุงเทพมหานครตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง

“นายทะเบียน” หมายความว่า นายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร ”

มาตรา ๔ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๗/๑ และมาตรา ๗/๒ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑

“มาตรา ๗/๑ การดำเนินการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอันเป็นการเลือกตั้งทั่วไป คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องดำเนินการเลือกตั้งให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันเลือกตั้ง

มาตรา ๗/๒ ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจยื่นหรือขยายระยะเวลา หรือดเว้นการดำเนินการที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งตามที่บัญญัติในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้เฉพาะในการเลือกตั้งนั้น เพื่อให้เหมาะสมแก่การดำเนินการเลือกตั้งใหม่ให้เป็นไปโดยรวดเร็ว สุจริต และเที่ยงธรรมได้

ในการเลือกตั้งทั่วไป ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่า เพื่อประโยชน์ในการจัดให้มีการเลือกตั้งให้รวดเร็ว สุจริต และเที่ยงธรรม คณะกรรมการการเลือกตั้งจะยื่นหรือขยายระยะเวลาการดำเนินการเลือกตั้งตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ได้ แต่ให้เชิญพรรคการเมืองทุกพรรคร่วมหารือก่อน”

มาตรา ๕ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๒ และมาตรา ๑๓ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๑๒ ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่ละครั้ง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจแต่งตั้งข้าราชการ พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยราชการ ราชการ

ส่วนท้องถิ่นรัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ เป็นผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง มีหน้าที่

เกี่ยวกับการรับสมัครเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและดำเนินการที่จำเป็นเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการเลือกตั้งให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจ แต่งตั้ง หรือมอบหมายให้ผู้อำนวยความสะดวกเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งแต่งตั้งคณะบุคคล หรือ บุคคลใดเป็นผู้ช่วยเหลือการปฏิบัติงานในการเลือกตั้งได้ตามสมควร”

“มาตรา ๑๓ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดแต่งตั้งบุคคลเป็น เจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง ดังต่อไปนี้

(๑) คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งไม่น้อยกว่าเจ็ดคน มีหน้าที่เกี่ยวกับการ ลงคะแนนเลือกตั้งในที่เลือกตั้งของหน่วยเลือกตั้งแต่ละแห่ง

(๒) คณะกรรมการนับคะแนนเลือกตั้งมีจำนวนตามที่เห็นสมควร มีหน้าที่ เกี่ยวกับการนับคะแนนในสถานที่นับคะแนนเลือกตั้งสำหรับเขตเลือกตั้งแต่ละแห่ง

ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐทำหน้าที่ รักษาความปลอดภัยในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งและคณะ กรรมการนับคะแนนเลือกตั้ง

มาตรา ๖ ให้ยกเลิกความในวรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสามของมาตรา ๑๔ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๑๔ คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งตามมาตรา ๑๓(๑) ให้ ประกอบด้วยประธานกรรมการหนึ่งคนและกรรมการสองคน ซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำ จังหวัดแต่งตั้งและผู้แทนพรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นหรือที่ส่งสมัคร แบบบัญชีรายชื่อเป็นกรรมการ

ให้พรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นหรือที่ส่งสมัครแบบ บัญชีรายชื่อเสนอรายชื่อผู้แทนของพรรคการเมืองนั้นพรรคการเมืองละหนึ่งคนคือคณะกรรมการ การเลือกตั้งประจำจังหวัดก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่าเจ็ดวันเพื่อแต่งตั้งเป็นกรรมการประจำหน่วย เลือกตั้ง

ในกรณีที่มิได้มีการประจำหน่วยเลือกตั้งตามวรรคหนึ่งมีจำนวนไม่ถึงเจ็ดคน ให้ คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดแต่งตั้งผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นเป็นกรรมการ ประจำหน่วยเลือกตั้งให้ได้จำนวนตามมาตรา ๑๓ (๑)”

มาตรา ๗ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๕ มาตรา ๑๖ มาตรา ๑๗ มาตรา ๑๘ และมาตรา ๑๙ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๑๕ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดแต่งตั้งกรรมการนับคะแนนเลือกตั้งตามมาตรา ๑๓(๒) จากผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น และให้มีผู้แทนพรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นหรือที่ส่งสมัครแบบบัญชีรายชื่อเป็นกรรมการนับคะแนนเลือกตั้งตามจำนวนที่เพียงพอต่อการจัดระบบนับคะแนนด้วย

หลักเกณฑ์ วิธีการแต่งตั้ง และจำนวนของกรรมการนับคะแนนให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

มาตรา ๑๖ นอกจากที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้แล้วให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจกำหนดวิธีปฏิบัติหน้าที่ของผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง และคณะกรรมการนับคะแนนเลือกตั้ง

มาตรา ๑๗ ห้ามมิให้กรรมการการเลือกตั้ง ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง กรรมการนับคะแนน หรือผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้ช่วยเหลือการปฏิบัติงานในการเลือกตั้ง จงใจไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ ขูขู่ต่อหน้าที่กระทำการอื่นใดเพื่อขัดขวางมิให้มีการเป็นไปตามกฎหมาย ประกาศ ระเบียบ หรือคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ในกรณีที่บุคคลตามวรรคหนึ่งปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย ระเบียบ หรือคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง และได้กระทำโดยสุจริตย่อมได้รับความคุ้มครอง ไม่ต้องรับผิดชอบทางแพ่งและอาญา

มาตรา ๑๘ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ให้ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง กรรมการนับคะแนน และผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้ช่วยเหลือการปฏิบัติงานในการเลือกตั้งเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญานับแต่วันที่ได้รับการแต่งตั้งจนสิ้นสุดแห่งการงานในหน้าที่

มาตรา ๑๙ ค่าตอบแทนของผู้ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง กรรมการนับคะแนนเลือกตั้ง หรือผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้ช่วยเหลือการปฏิบัติงานในการเลือกตั้งให้เป็นไปตามคณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด”

มาตรา ๘ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๒๓ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

บัญญัติ

ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๒๓ ในกรณีที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้ใดไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งและมีได้แจ้งเหตุการไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งตามมาตรา ๒๑ หรือมาตรา ๒๒ หรือแจ้งเหตุแล้ว แต่เหตุนั้นมิใช่เหตุอันสมควรให้ถือว่าผู้นั้นเป็นบุคคลซึ่งไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งโดยไม่แจ้งเหตุอันสมควรที่ทำให้ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้ตามมาตรา ๖๔ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญ ต้องเสียค่าปรับทางปกครองเป็นเงิน ๒๐๐ บาท

ผู้ซึ่งไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งโดยไม่แจ้งเหตุอันสมควรที่ทำให้ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้ตามมาตรา ๖๔ ของรัฐธรรมนูญ ซึ่งไม่สามารถชำระเงินค่าปรับทางปกครองตามวรรคหนึ่งให้ผู้นั้นทำงานสาธารณะตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด”

มาตรา ๙ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๒๓/๑ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑

“มาตรา ๒๓/๑ ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่เก็บเงินค่าปรับดังกล่าวและให้นำส่งเงินดังกล่าวเข้ากองทุนเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตย ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา”

มาตรา ๑๐ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๒๔ มาตรา ๒๕ และมาตรา ๒๖ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๒๔ เมื่อผู้อำนวยการทะเบียนกลางตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎรจัดส่งบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งของแต่ละหน่วยเลือกตั้งในเขตอำเภอหรือเทศบาลที่จัดส่งต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งแล้ว ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งจัดให้มีการปิดประกาศไว้ ณ ศาลากลางจังหวัดที่ว่าการอำเภอ สำนักงานเทศบาล ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านที่เลือกตั้ง และเขตชุมชนหนาแน่นที่เห็นสมควรและแจ้งรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปยังเจ้าบ้านเพื่อทราบทางไปรษณีย์ด้วย

หลักเกณฑ์และวิธีการแจ้งรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปยังเจ้าบ้านทางไปรษณีย์ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

มาตรา ๒๕ ในกรณีที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือเจ้าบ้านผู้ใดเห็นว่าตนหรือผู้มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านของตนไม่มีรายชื่อในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งแห่งหน่วยเลือกตั้งที่ตนหรือผู้นั้นสมควรมีชื่อเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งนั้น มีสิทธิยื่นคำร้องขอเพิ่มชื่อต่อนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร

เมื่อได้รับคำร้องตามวรรคหนึ่งแล้วให้นายทะเบียนตรวจสอบหลักฐาน และถ้าเห็นว่าผู้ยื่นคำร้องหรือผู้มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ก็ให้เติมชื่อตามที่ยื่นคำร้องลงในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งโดยเร็ว เมื่อเติมชื่อแล้วให้แจ้งให้ผู้ยื่นคำร้องทราบภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ยื่นคำร้อง ถ้านายทะเบียนเห็นว่าผู้ยื่นคำร้องหรือผู้มีชื่อในทะเบียนบ้านเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ก็ให้สั่งเติมชื่อตามที่ยื่นคำร้องลงในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งโดยเร็ว ถ้าผู้ยื่นคำร้องหรือผู้มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านเป็นผู้ไม่มีสิทธิเลือกตั้งก็ให้สั่งยกคำร้อง และแจ้งให้ผู้ยื่นคำร้องทราบภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับคำร้องโดยแสดงเหตุผลไว้ด้วย

เมื่อได้รับแจ้งตามวรรคสองหรือเมื่อพ้นกำหนดสิบห้าวันนับแต่วันยื่นคำร้อง ผู้ยื่นคำร้องมีสิทธิยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดที่ตนมีภูมิลำเนาอยู่ภายในสิบห้าวันนับแต่วันได้รับแจ้ง เพื่อให้พิจารณาว่าจะให้เติมชื่อในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามที่ยื่นคำร้องหรือไม่ ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดเห็นว่า ผู้ยื่นคำร้องหรือผู้มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ก็ให้แจ้งให้ผู้ยื่นคำร้องทราบโดยเร็ว พร้อมทั้งมีคำสั่งไปยังนายทะเบียนเพื่อให้ดำเนินการแก้ไขบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งทุกฉบับให้ถูกต้อง

คำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดตามมาตรา นี้ให้เป็นที่ที่สุด

มาตรา ๒๖ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้ใดเห็นว่าในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ได้ประกาศตามมาตรา ๒๕ มีชื่อผู้ซึ่งไม่มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้นั้นมีสิทธิยื่นคำร้องต่อนายทะเบียนเพื่อให้ถอนชื่อผู้ซึ่งไม่มีสิทธิเลือกตั้งนั้นออกจากบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

เมื่อนายทะเบียนพิจารณาแล้วเห็นว่า สมควรสั่งถอนชื่อผู้ซึ่งไม่มีสิทธิเลือกตั้งออกจากบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง หรือสมควรยกคำร้อง ก็ให้มีคำสั่งถอนชื่อผู้นั้น หรือยกคำร้องแล้วแต่กรณี และให้แจ้งคำสั่งให้ผู้นั้นและเจ้าบ้านทราบ และให้นำความในมาตรา ๒๕ วรรคสาม และวรรคสี่ มาใช้บังคับโดยอนุโลม"

มาตรา ๑๑ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๒๘/๑ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑

"มาตรา ๒๘/๑ เมื่อได้มีการประกาศพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งใดจนถึงวันเลือกตั้ง ห้ามมิให้นายทะเบียนแก้ไข เปลี่ยนแปลง หรือเพิ่มเติมชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น"

มาตรา ๑๒ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๓๐/๑ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๑

“มาตรา ๓๐/๑ ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตนคู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งและคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ”

มาตรา ๑๓ ให้ยกเลิกความในวรรคหนึ่งของมาตรา ๓๒ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๑ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๓๒ เมื่อผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งได้รับใบสมัครแล้ว ให้ลงบันทึกการรับสมัครไว้เป็นหลักฐานและออกไปรับให้แก่ผู้สมัครในวันนั้น และให้ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งตรวจสอบหลักฐานการสมัคร คุณสมบัติของผู้สมัคร และสอบสวนว่าผู้สมัครมีสิทธิที่จะสมัครรับเลือกตั้งหรือไม่ หากการตรวจสอบปรากฏความบกพร่องในการส่งหลักฐานการสมัครที่ผู้สมัครต้องยื่นตามมาตรา ๓๑ หรือมีปัญหาว่าผู้สมัครมีสิทธิที่จะสมัครรับเลือกตั้งหรือไม่ ให้ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งแจ้งให้ผู้สมัครดำเนินการแก้ไขให้เสร็จสิ้นภายในเวลาที่ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งกำหนด แต่ต้องไม่เกินเจ็ดวันนับแต่วันที่ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งแจ้งให้ดำเนินการแก้ไข ถ้าผู้สมัครแก้ไขข้อบกพร่องให้แล้วเสร็จหรือสอบสวนแล้วผู้สมัครมีสิทธิที่จะสมัครรับเลือกตั้งได้ ก็ให้ประกาศการรับสมัครไว้โดยเปิดเผย ณ ศาลากลางจังหวัด ที่ว่าการอำเภอ สำนักงานเทศบาล ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน และที่เลือกตั้ง หรือบริเวณใกล้เคียงกับที่เลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ผู้นั้นสมัคร

การตรวจสอบและการสอบสวนของผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในสิบห้าวันนับแต่วันปิดการรับสมัคร

ประกาศตามวรรคหนึ่ง ให้มีชื่อผู้สมัคร รูปถ่ายผู้สมัคร พรรคการเมืองที่สังกัด และหมายเลขประจำตัวผู้สมัครที่ใช้ในการลงคะแนน ทั้งนี้ตามแบบที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด”

มาตรา ๑๔ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นวรรคสองและวรรคสามของมาตรา ๓๓ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๑

“ผู้สมัครในการเลือกตั้งใหม่ตามคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งมีได้เป็นการเลือกตั้งใหม่เนื่องจากการคัดค้านการเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้จะขอถอนการสมัครมิได้ เว้นแต่จะได้รับความยินยอมจากพรรคการเมืองและได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการการเลือกตั้ง หากคณะกรรมการการเลือกตั้งอนุญาตให้ถอนการสมัครนั้น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งขีดฆ่าชื่อผู้นั้นออกจากบัญชีผู้สมัครและประกาศให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งทราบ ณ ศาลากลางจังหวัด ที่ว่าการอำเภอ สำนักงานเทศบาล ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล

ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน และที่เลือกตั้ง หรือบริเวณใกล้เคียงกับที่เลือกตั้งที่ผู้นั้นสมัคร ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

ผู้สมัครซึ่งได้รับอนุญาตให้ถอนการสมัครตามวรรคสอง ไม่อาจเรียกคืนค่าธรรมเนียมการสมัครรับเลือกตั้งซึ่งได้ชำระไว้แล้วตามมาตรา ๓๑ ”

มาตรา ๑๕ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๓๔ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๓๔ ในกรณีที่ผู้สมัครผู้ใดไม่มีชื่อเป็นผู้สมัครในประกาศของผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งตามมาตรา ๓๒ ผู้สมัครผู้นั้นมีสิทธิยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการเลือกตั้งภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ประกาศรายชื่อผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง และให้คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยให้แล้วเสร็จภายในห้าวันนับแต่วันได้รับคำร้อง มติของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามมาตรา ๓๕ ให้ใช้เสียงข้างมาก และให้เป็นที่สุด”

มาตรา ๑๖ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๓๙/๑ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑

“มาตรา ๓๙/๑ ก่อนวันเลือกตั้ง ถ้าปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า ผู้สมัครผู้ใดขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการสอบสวนโดยเร็ว ถ้าเห็นว่าผู้สมัครผู้นั้นขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ให้เพิกถอนการสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้น และดำเนินการตามที่จำเป็นเพื่อให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งทราบโดยทั่วกัน

ในกรณีตามวรรคหนึ่ง ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งเพิกถอนการสมัครรับเลือกตั้งเมื่อมีการนับคะแนนแล้ว แต่ก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง ถ้าเป็นการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งให้ถือว่าบัตรเลือกตั้งที่ลงคะแนนให้ผู้นั้นเป็นบัตรเสีย แต่ถ้าเป็นการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อมิให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศชื่อผู้นั้นเป็นผู้ได้รับเลือกตั้งตามมาตรา ๗๗ และให้ตัดชื่อผู้นั้นออกจากบัญชีรายชื่อ

ถ้าการเพิกถอนการสมัครรับเลือกตั้งตามมาตรานี้เป็นผลให้เหลือผู้สมัครเพียงคนเดียว มิให้นำมาตรา ๗๔ ในส่วนที่เกี่ยวกับคะแนนเสียงขั้นต่ำ มาใช้บังคับ"

มาตรา ๑๗ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๔๐ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๔๐ ก่อนมีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งใดเขตเลือกตั้งหนึ่งและมีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งใดเขตเลือกตั้งหนึ่ง การใช้จ่ายและวิธีการเพื่อประโยชน์ในการเลือกตั้งและการหาเสียงเลือกตั้งให้เป็นไปตามบทบัญญัติในส่วนนี้

มาตรา ๑๘ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๔๐/๑ มาตรา ๔๐/๒ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑

"มาตรา ๔๐/๑ ก่อนมีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนดการกระทำที่ทำให้การเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และคณะกรรมการการเลือกตั้งอาจนำการกระทำดังกล่าวไปพิจารณาดำเนินการตามส่วนที่ ๑๐ การดำเนินการกรณีการเลือกตั้งไม่สุจริตและเที่ยงธรรม หรือหมวด ๓ การคัดค้านการเลือกตั้ง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

ประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามวรรคหนึ่ง ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๔๐/๒ การควบคุมค่าใช้จ่ายเพื่อประโยชน์ในการหาเสียงเลือกตั้งของผู้ที่แสดงให้ปรากฏแก่บุคคลทั่วไปว่าตนประสงค์สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในช่วงเวลาดังต่อไปนี้จนถึงวันเลือกตั้ง ให้ถือว่าเป็นการใช้จ่ายในเวลาควบคุมการใช้จ่ายในการเลือกตั้งและให้นำมาคำนวณรวมเป็นค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งตามมาตรา ๔๑

(๑) กรณีอายุของสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง ให้เริ่มนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นไปก่อนวันที่มีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการเลือกตั้งทั่วไป

(๒) กรณีมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร ให้เริ่มนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นไปก่อนวันที่มีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการเลือกตั้งทั่วไป

มาตรา ๑๙ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๔๑ มาตรา ๔๒ และมาตรา ๔๓ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๑ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๔๑ ภายในวันที่ ๓๐ มกราคม ของทุกปี ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนดจำนวนเงินค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งดังต่อไปนี้

(๑) จำนวนเงินค่าใช้จ่ายของผู้สมัครแต่ละคนที่อาจใช้จ่ายในการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง

(๒) จำนวนเงินค่าใช้จ่ายของพรรคการเมืองที่อาจใช้จ่ายได้ในการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ

ในการกำหนดจำนวนเงินค่าใช้จ่ายตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งหารือกับหัวหน้าพรรคการเมืองหรือผู้แทนพรรคการเมืองทุกพรรคที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งครั้งล่าสุด

ตั้งแต่เวลาเริ่มควบคุมค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งตามมาตรา ๔๐/๒ ถึงวันประกาศผลการเลือกตั้ง ห้ามมิให้ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใช้จ่ายเกินกว่าจำนวนค่าใช้จ่ายที่กำหนดตามวรรคหนึ่งไม่ว่าจะเป็นการใช้จ่ายก่อนหรือขณะหรือหลังการเลือกตั้งก็ตาม ทั้งนี้ ค่าใช้จ่ายดังกล่าวให้รวมถึงบรรดาเงินหรือทรัพย์สินที่บุคคลใดใช้จ่าย หรือรับว่าจะใช้จ่ายหรือนำมาทำให้โดยไมคิดค่าตอบแทนตามปกติ เพื่อการหาเสียงเลือกตั้งโดยความยินยอมของผู้สมัครหรือพรรคการเมืองแล้วแต่กรณี ในกรณีนำทรัพย์สินมาให้ใช้ ให้คำนวณตามอัตราค่าเช่าหรือค่าตอบแทนตามปกติในท้องถิ่นนั้นๆ

มาตรา ๔๒ ในการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ผู้สมัครต้องใช้จ่ายเพื่อการเลือกตั้งผ่านสมุดบัญชีเลือกตั้งของตน โดยต้องแต่งตั้งสมุดบัญชีเลือกตั้งตั้งแต่เวลาเริ่มควบคุมค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งหรือปฏิบัติตนเป็นสมุดบัญชีเลือกตั้งทันทีและแต่งตั้งสมุดบัญชีเลือกตั้งภายในเจ็ดวันนับแต่วันดังกล่าว

ในการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ พรรคการเมืองต้องใช้จ่ายเพื่อการเลือกตั้งผ่านสมุดบัญชีเลือกตั้งของพรรคการเมือง และพรรคการเมืองต้องแต่งตั้งสมุดบัญชีเลือกตั้งพร้อมกับการจัดตั้งพรรคการเมือง

คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของสมุหบัญชีเลือกตั้งให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการเลือกตั้งประกาศกำหนด

ถ้าสมุหบัญชีเลือกตั้งตาย ลาออกหรือมีการเลิกการแต่งตั้ง ผู้สมัครต้องทำหน้าที่เป็นสมุหบัญชีเลือกตั้งทันทีและให้นำความในวรรคสี่ ข้างต้นมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๔๓ สมุหบัญชีเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (๑) รับและจ่ายเงินหรือสินทรัพย์ใด ๆ เพื่อการใช้จ่ายในการเลือกตั้งแทนผู้สมัครหรือพรรคการเมือง แล้วแต่กรณี
- (๒) จัดทำบัญชีรายรับและรายจ่าย ตลอดจนเก็บหลักฐานที่เกี่ยวข้องตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนด
- (๓) เก็บรักษาเงินหรือทรัพย์สินที่ได้รับตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนด
- (๔) อำนาจหน้าที่อื่นตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนด"

มาตรา ๒๐ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๔๓/๑ มาตรา ๔๓/๒ มาตรา ๔๓/๓ มาตรา ๔๓/๔ มาตรา ๔๓/๕ และมาตรา ๔๓/๖ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๑

"มาตรา ๔๓/๑ ห้ามมิให้ผู้สมัคร พรรคการเมืองหรือบุคคลใดๆ เว้นแต่สมุหบัญชีเลือกตั้งรับหรือใช้จ่ายเงินหรือสินทรัพย์เพื่อการเลือกตั้ง เว้นแต่เป็นการบริจาคทางการเมืองแก่สมุหบัญชีเลือกตั้งของผู้สมัครหรือของพรรคการเมืองหรือกระทำโดยการได้รับความเห็นชอบเป็นหนังสือจากผู้สมัครหรือพรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครแบบบัญชีรายชื่อหรือเป็นการกระทำของสมุหบัญชีเลือกตั้ง"

ความในวรรคหนึ่งไม่ใช้บังคับกับกรณีดังต่อไปนี้

- (๑) การใช้จ่ายโดยผู้สมัครในกรณีเล็กน้อยอันเป็นการเฉพาะตัวของผู้สมัครที่เกี่ยวข้องหรือเนื่องในการเลือกตั้ง
 - (๒) การให้หรือรับเงินหรือสินทรัพย์จำนวนเล็กน้อยที่อาจกระทำในการเลือกตั้งตามจารีตประเพณี ศีลธรรมอันดี หรือความเชื่อเพื่อตามปกติสามัญชน
- ทั้งนี้ ตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา
- มาตรา ๔๓/๒ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งอาจบริจาคทางการเมืองให้แก่ผู้สมัครได้ไม่เกินจำนวนที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนด และการบริจาคต้องส่งมอบให้แก่สมุหบัญชีเลือกตั้งของผู้สมัครโดยตรง เว้นแต่กรณีตามมาตรา ๔๓/๑ วรรคสอง (๒)

ในกรณีผู้สมัครเป็นผู้รับการบริจาคด้วยตนเองตามมาตรา ๔๓/๑ วรรคสอง (๒)

ผู้สมัครต้องนำส่งสิ่งที่ปรึกษาให้แก่สมุหบัญชีเลือกตั้งของตนภายในเจ็ดวัน

ผู้ปรึกษาทางการเมืองมีสิทธินำมูลค่าของสิ่งที่ปรึกษาไปหักเป็นค่าลดหย่อนได้

ตาม

จำนวนที่กำหนดในประมวลระชาการ

ห้ามมิให้นิติบุคคลให้การปรึกษาแก่ผู้สมัคร

มาตรา ๔๓/๓ คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจประกาศกำหนดให้การปรึกษาทางการเมืองเป็นเงินแก่ผู้สมัครหรือการใช้จ่ายในการเลือกตั้งเป็นเงินของสมุหบัญชีเลือกตั้งเกินจำนวนเท่าใดจะต้องจ่ายเป็นเช็คขีดคร่อมระบุชื่อผู้รับหรือต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้จ่ายและผู้รับ

ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจประกาศกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการการรับปรึกษาทางการเมืองหรือการใช้จ่ายในการเลือกตั้งกรณีอื่นนอกจากที่กำหนดในวรรคหนึ่งได้

มาตรา ๔๓/๔ การปรึกษาทางการเมืองและการใช้จ่ายในการเลือกตั้งต้องกระทำโดยเปิดเผยและระบุชื่อที่แท้จริงของผู้ให้และผู้รับ

มาตรา ๔๓/๕ เงินและสินทรัพย์ใดที่ผู้สมัคร พรรคการเมือง สมุหบัญชีเลือกตั้งหรือบุคคลใดได้รับ โดยฝ่าฝืนพระราชบัญญัตินี้ให้ตกเป็นของแผ่นดิน

มาตรา ๔๓/๖ ในกรณีที่สมุหบัญชีเลือกตั้งหรือตัวแทนในการเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ผลการได้รับเลือกตั้งของผู้สมัครเป็นโมฆะและไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งซ่อมคราวนั้นอีก เว้นแต่ผู้สมัครจะพิสูจน์ต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งภายใน ๑๕ วันนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษา และคณะกรรมการการเลือกตั้งมีมติว่าการกระทำความผิดดังกล่าวเป็นกรณีเล็กน้อยโดยผู้สมัครมิได้รู้เห็นเป็นใจด้วยและผู้สมัครได้ดำเนินการตามควรแล้วทุกอย่าง เพื่อป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิดนั้น ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นความผิดตามมาตรา ๔๓/๑ มาตรา ๔๔ มาตรา ๔๖ หรือมาตรา ๔๗ ให้สิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครเป็นอันถูกเพิกถอนมีกำหนด ๕ ปีนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิด โดยผู้สมัครมิได้ขอพิสูจน์ หรือนับแต่วันที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมีมติไม่เห็นด้วยกับการพิสูจน์ดังกล่าว แล้วแต่กรณี

มาตรา ๒๑ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นวรรคสองของมาตรา ๔๔ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๑

“บทบัญญัติวรรคหนึ่ง (๒) และ (๔) ให้มีผลใช้บังคับตั้งแต่เมื่อได้ประกาศพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งที่เกี่ยวข้องจนถึง

วันเลือกตั้ง”

มาตรา ๒๒ ให้ยกเลิกความวรรคสองของมาตรา ๔๗ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“การใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบด้วยกฎหมายตามวรรคหนึ่ง มิให้หมายความรวมถึงการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติที่พึงต้องปฏิบัติในตำแหน่งหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น”

มาตรา ๒๓ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๕๐ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๕๐ ห้ามมิให้ผู้สมัคร พรรคการเมือง หรือผู้ใด นอกจากรัฐจัดที่ปิดประกาศและที่ติดแผ่นป้ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งในสาธารณะสถาน ซึ่งเป็นของรัฐ จัดสรรเวลาออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์ให้แก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมือง หรือกระทำการใดๆ อื่นที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนดให้รัฐสนับสนุน”

มาตรา ๒๔ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๕๐/๑ มาตรา ๕๐/๒ และมาตรา ๕๐/๓ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑

“มาตรา ๕๐/๑ ในระหว่างที่มีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งใด จนถึงวันเลือกตั้ง ห้ามมิให้ข้าราชการการเมืองตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายการเมือง กระทำการดังต่อไปนี้

(๑) ให้ สัญญาว่าจะให้ ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น ไม่ว่าทรัพย์สินหรือประโยชน์นั้น จะเป็นของทางราชการ องค์การสาธารณกุศล หรือของส่วนตัว

(๒) จัด เปิด หรือเข้าร่วมงานสาธารณกุศลและการสัมมนา เว้นแต่งานราชพิธี และ

รัฐพิธี

มาตรา ๕๐/๒ ห้ามมิให้ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองกระทำการใดๆ ซึ่งเป็นการทำให้ปรากฏชื่อ ภาพ หรือเสียงในสื่อสาธารณะต่างๆ ในระหว่างที่มีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

มาตรา ๕๐/๓ บุคคลไม่ว่ามีส่วนได้เสียหรือไม่มีสิทธิขอตรวจดูบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของผู้สมัครได้ยื่นไว้และบัญชีรายรับและรายจ่ายที่สมุหบัญชีการเลือกตั้งของผู้สมัครหรือพรรคการเมืองจัดทำ ตลอดจนหลักฐานที่เกี่ยวข้องได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนด ในการนี้จะกำหนดให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการขอตรวจดูก็ได้

มาตรา ๒๕ ให้ยกเลิกความในวรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ของมาตรา ๕๑ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“บัตรเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและบัตรเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ต้องมีช่องทำเครื่องหมายว่าไม่ประสงค์จะลงคะแนนด้วย

ลักษณะและขนาดของหีบบัตรเลือกตั้งและบัตรเลือกตั้ง วิธีการทำเครื่องหมายและวิธีการลงคะแนนในบัตรเลือกตั้ง การอำนวยความสะดวกสำหรับการลงคะแนนของคนที่การไว้เป็นการพิเศษเฉพาะ รวมทั้งการนำบัตรเลือกตั้งใส่ลงในหีบบัตรเลือกตั้ง ให้เป็นไปตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกาซึ่งตราโดยคำแนะนำของคณะกรรมการการเลือกตั้ง”

มาตรา ๒๖ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๖๔ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๖๔ โดยปกติให้นับคะแนน ณ สถานที่แห่งใดแห่งหนึ่งตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด แต่ในกรณีมีความจำเป็นตามลักษณะพื้นที่ คณะกรรมการการเลือกตั้งจะกำหนดสถานที่นับคะแนนในเขตเลือกตั้งใดเพิ่มขึ้นก็ได้

การนับคะแนนเลือกตั้งในสถานที่นับคะแนนตามวรรคหนึ่ง ให้เริ่มนับเมื่อหีบบัตรเลือกตั้งจากหน่วยเลือกตั้งมาถึงสถานที่นับคะแนนแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนหน่วยเลือกตั้งที่กำหนดให้นับคะแนน ณ สถานที่นับคะแนนนั้น

ถ้าหีบบัตรเลือกตั้งจากหน่วยเลือกตั้งใดส่งมาถึงสถานที่นับคะแนนเมื่อพ้นกำหนดเวลายี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาปิดการลงคะแนนเลือกตั้งโดยไม่มีเหตุอันสมควร ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยสั่งการให้มีการเลือกตั้งใหม่สำหรับหน่วยเลือกตั้งนั้น หรือสั่งการอย่างอื่นตามที่เห็นสมควรเพื่อให้เกิดความสุจริตและเที่ยงธรรมได้

ในกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายในหน่วยเลือกตั้งใด คณะกรรมการการเลือกตั้งจะสั่งมิให้เปิดหีบบัตรเลือกตั้ง หรือไม่นับคะแนนของหน่วยเลือกตั้งนั้น และสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ในหน่วยเลือกตั้งนั้นก็ได้”

มาตรา ๒๗ ให้ยกเลิกความใน(๓) ของมาตรา ๖๙ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“(๓) วิธีการปฏิบัติของคณะกรรมการนับคะแนนเลือกตั้งในการนำบัตรเลือกตั้งมารวมกันและนับบัตรเลือกตั้งรวมกันในสถานที่นับคะแนนจะต้องกำหนดมาตรการที่จะทำให้ไม่สามารถทราบได้ว่าเป็นการนับบัตรเลือกตั้งของหน่วยเลือกตั้งใดในขณะนับคะแนน”

มาตรา ๒๘ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นวรรคห้าของมาตรา ๗๐ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑

“ความในวรรคสี่มิให้ใช้บังคับกับบัตรเสียตามมาตรา ๓๙/๑ วรรคสอง มาตรา ๔๔ และมาตรา ๔๕/๘”

มาตรา ๒๙ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๗๗ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๗๗ ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งส่วนที่ ๑๐ การดำเนินการกรณีการเลือกตั้งไม่สุจริตหรือไม่เที่ยงธรรม เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับผลการนับคะแนนของการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งตามมาตรา ๗๒ และผลการคำนวณสัดส่วนจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมืองตามมาตรา ๗๖ แล้ว ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศว่าผู้สมัครผู้ใดเป็นผู้ได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและแบบบัญชีรายชื่อ”

มาตรา ๓๐ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๘๑/๑ และมาตรา ๘๑/๒ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑

“มาตรา ๘๑/๑ ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการเลือกตั้งทั่วไป ผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้ใดอยู่ในจังหวัดอื่นนอกจังหวัดที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน หรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามมาตรา ๘๐ ผู้ใดประสงค์จะใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งในจังหวัดที่ตนอยู่ ต้องมาลงทะเบียนเพื่อใช้สิทธิเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้ง ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

เมื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้ใดลงทะเบียนเพื่อใช้สิทธิเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้งตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้มีสิทธิลงคะแนนเลือกตั้ง ณ ที่เลือกตั้งกลางตามที่ระบุไว้จนกว่าจะลงทะเบียนเปลี่ยนแปลง และให้หมดสิทธิลงคะแนนในหน่วยเลือกตั้งเดิม

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้ใดประสงค์จะใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้งตามมาตรา ๘๑ สำหรับการเลือกตั้งทั่วไปครั้งใด ต้องลงทะเบียนตามวรรคหนึ่งก่อนวันเลือกตั้งครั้งนั้นไม่น้อยกว่ายี่สิบวัน

ผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้งตามวรรคหนึ่งต้องใช้สิทธิลงคะแนนเพื่อเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งนั้นมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน หรือที่เคยมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านครบเก้าสิบวันครั้งสุดท้ายตามมาตรา ๘๐ แล้วแต่กรณี

มาตรา ๘๑/๒ ในการดำเนินการเลือกตั้งตามมาตรา ๘๑/๑ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งจัดให้มีที่เลือกตั้งกลางจังหวัดละหนึ่งแห่ง เว้นแต่มีความจำเป็นอันมิอาจหลีกเลี่ยงได้ จะจัดให้มีที่เลือกตั้งกลางมากกว่าหนึ่งแห่งก็ได้

เมื่อปิดการลงคะแนนเลือกตั้งแล้ว ให้ดำเนินการส่งบัตรเลือกตั้งไปนับคะแนนที่สถานที่นับคะแนนของเขตเลือกตั้งที่ผู้นั้นมีสิทธิเลือกตั้ง ถ้าบัตรเลือกตั้งใดส่งมาถึงสถานที่นับคะแนนเมื่อพ้นยี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาปิดการลงคะแนนเลือกตั้ง ให้ถือว่าบัตรเลือกตั้งนั้นส่งมาถึงเกินกำหนดเวลา และมีให้นับคะแนนบัตรเลือกตั้งดังกล่าว

วิธีการลงคะแนน การนับคะแนน การส่งบัตรเลือกตั้งและการดำเนินการอื่นที่จำเป็นให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด”

มาตรา ๓๑ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๓ และมาตรา ๘๔ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๘๓ ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอันเป็นการเลือกตั้งทั่วไป อันมิใช่เป็นการเลือกตั้งใหม่ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งมีอยู่ถิ่นที่อยู่นอกราชอาณาจักรจะขอใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้ง ณ ประเทศที่ตนมีถิ่นที่อยู่ก็ได้

เมื่อได้แจ้งการขอใช้สิทธิตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งดังกล่าวใช้สิทธิลงคะแนนในประเทศที่ตนมีถิ่นที่อยู่หรือในประเทศที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

หลักเกณฑ์และวิธีการแจ้งความประสงค์การขอใช้สิทธิเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๘๔ ในประเทศใดผู้มีสิทธิเลือกตั้งแจ้งความประสงค์ขอใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งเกินห้าร้อยคน ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งจัดให้มีสถานที่ลงคะแนนเลือกตั้งในประเทศนั้น แต่ถ้ามีย่านน้อยกว่าห้าร้อยคนหรือมีเหตุจำเป็นอื่น คณะกรรมการการเลือกตั้งอาจจัดให้มีการออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งทางไปรษณีย์หรือโดยวิธีอื่นใดที่มีใช่เป็นการจัดตั้งที่ลงคะแนนเลือกตั้งก็ได้ ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่แจ้งความประสงค์จะใช้สิทธิเลือกตั้งตามวรรคหนึ่งมีสิทธิขอให้สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งส่งเอกสารทั้งปวงที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งให้ตนได้ แต่ต้องเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการส่งเอกสารดังกล่าวตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด เว้นแต่เป็นกรณี que ผู้ยื่นมารับเอกสารด้วยตนเอง ณ สถานทูตหรือสถานกงสุลหรือสถานที่อื่นใดในต่างประเทศที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด ให้ผู้นั้นไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการส่งเอกสาร

การลงคะแนนเลือกตั้งที่จัดให้มีขึ้น ณ ประเทศใด ไม่ว่าด้วยวิธีใด ถ้ามีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการกระทำอันเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ อันจะเป็นเหตุให้เกิดความไม่สุจริตหรือไม่เที่ยงธรรม ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งไม่ให้นับคะแนนเลือกตั้งดังกล่าวและให้ถือว่าบัตรเลือกตั้งนั้นเป็นบัตรเสีย"

มาตรา ๓๒ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๘๔/๑ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑

"มาตรา ๘๔/๑ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้ใดลงทะเบียนหรือขอใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งนั้นหมดสิทธิลงคะแนนในหน่วยเลือกตั้งที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน เว้นแต่จะได้แจ้งการเปลี่ยนแปลงล่วงหน้าตามเวลาที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด"

มาตรา ๓๓ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นส่วนที่ ๑๐ การดำเนินการกรณีการเลือกตั้งไม่สุจริตหรือไม่เที่ยงธรรม และมาตรา ๘๕/๑ มาตรา ๘๕/๒ มาตรา ๘๕/๓ มาตรา ๘๕/๔ มาตรา ๘๕/๕ มาตรา ๘๕/๖ มาตรา ๘๕/๗ มาตรา ๘๕/๘ มาตรา ๘๕/๙ และมาตรา ๘๕/๑๐ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑

“ส่วนที่ ๑๐

การดำเนินการกรณีการเลือกตั้งไม่สุจริตหรือไม่เที่ยงธรรม

มาตรา ๘๕/๑ ก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งสืบสวนสอบสวนแล้วเห็นว่ามีความผิดฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครผู้ใด กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ หรือมีพฤติการณ์ที่เชื่อได้ว่าผู้สมัครผู้ใดก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำสนับสนุน หรือรู้เห็นเป็นใจให้บุคคลอื่นกระทำการดังกล่าว หรือรู้ว่ามีกระทำความดังกล่าวแล้วไม่ดำเนินการเพื่อระงับการกระทำนั้น ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าการกระทำนั้นน่าจะมีผลให้การ

เลือกตั้งไม่สุจริตหรือไม่เที่ยงธรรม ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครนั้นเป็นเวลาหนึ่งปี โดยให้มีผลนับแต่วันที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมีคำสั่ง

ในกรณีที่ปรากฏต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งว่ามีการกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนตามวรรคหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นการกระทำของผู้ใด ถ้าเห็นว่าผู้สมัครผู้ใดจะได้รับประโยชน์จากการกระทำนั้น คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งให้ผู้สมัครผู้นั้นดำเนินการใดเพื่อแก้ไขความไม่สุจริตหรือไม่เที่ยงธรรมนั้นภายในเวลาที่กำหนด ในกรณีที่ผู้สมัครผู้นั้นไม่ดำเนินการตามคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยไม่มีเหตุอันสมควร ให้สันนิษฐานว่าผู้สมัครผู้นั้นเป็นผู้สนับสนุนการกระทำนั้น

มติของคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามมาตรานี้ต้องมีคะแนนเสียงเป็นเอกฉันท์

มาตรา ๘๕/๒ ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นสมควร เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการสืบสวนสอบสวนให้แล้วเสร็จโดยเร็ว และเป็นไปโดยเที่ยงธรรม คณะกรรมการการเลือกตั้งอาจแต่งตั้งข้าราชการตุลาการ ข้าราชการอัยการ และข้าราชการอื่น หรือผู้ซึ่งเคยเป็นข้าราชการดังกล่าว ตามจำนวนที่เหมาะสมเป็นคณะกรรมการคณะหนึ่งหรือหลายคณะตามความจำเป็น เพื่อช่วยคณะกรรมการการเลือกตั้งในการดำเนินการตรวจสอบสำนวนการสอบสวน รวมทั้งรับฟังคำชี้แจงหรือพยานหลักฐาน แทนคณะกรรมการการเลือกตั้งได้

ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งแต่งตั้งข้าราชการตุลาการ หรือข้าราชการอัยการ ให้ข้าราชการที่ได้รับการแต่งตั้งมาปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม หรือคณะกรรมการอัยการ แล้วแต่กรณี

การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่

คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

มาตรา ๘๕/๓ ให้มีคณะกรรมการตรวจสอบคณะหนึ่งประกอบด้วยประธานศาลฎีกา ประธานศาลปกครองสูงสุด และผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาคนหนึ่ง เพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรานี้

ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งจะวินิจฉัยให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครผู้ใด ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งแจ้งความเห็นพร้อมด้วยสำนวนการสอบสวนไปยังคณะกรรมการตามวรรคหนึ่ง เพื่อพิจารณาให้ความเห็นว่าความเห็นดังกล่าวเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายหรือคณะกรรมการการเลือกตั้งกระทำการไม่เที่ยงธรรมหรือไม่ หากคณะกรรมการดังกล่าวมีความเห็นต่างไปจากความเห็นของคณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งจะมีคำวินิจฉัยตามความเห็นเดิมก็ได้ แต่ต้องแสดงเหตุผลและให้ประกาศคำวินิจฉัยพร้อมทั้งเหตุผลและความเห็นของคณะกรรมการตามวรรคหนึ่งในราชกิจจานุเบกษา

การให้ความเห็นของคณะกรรมการตามวรรคหนึ่ง ให้กระทำภายในเวลาไม่เกินห้าวันนับแต่วันได้รับเรื่องจากคณะกรรมการการเลือกตั้ง

มาตรา ๘๕/๔ ในกรณีที่ปรากฏต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งว่า ผู้ใดกระทำการใด ๆ เพื่อประโยชน์แก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใด อันอาจก่อให้เกิดความไม่สุจริตหรือไม่เที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจออกคำสั่งให้ผู้นั้นระงับการกระทำหรือมีคำสั่งให้แก้ไขการกระทำตามเงื่อนไขและระยะเวลาที่กำหนดได้

ถ้ามีผู้แจ้งต่อเจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าพนักงานตำรวจพบเห็นการกระทำตามวรรคหนึ่ง และการกระทำนั้นเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ให้เจ้าพนักงานตำรวจจับกุมและดำเนินคดีโดยเร็ว และแจ้งต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดเพื่อรายงานให้คณะกรรมการการเลือกตั้งพิจารณาดำเนินการต่อไป

มาตรา ๘๕/๕ ในกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าผู้ใด ให้ เสนอให้ หรือสัญญาว่าจะให้เงินหรือทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ในการจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนเลือกตั้งให้แก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใด หรือให้งดเว้นลงคะแนนเลือกตั้งผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใด หรือจัดเตรียมเงินหรือทรัพย์สินเพื่อดำเนินการดังกล่าวแม้จะยังไม่มียุทธศาสตร์เพียงพอที่จะดำเนินคดีกับผู้นั้นได้ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งยึดหรืออายัดเงินหรือทรัพย์สินของผู้นั้นไว้เป็นการชั่วคราวจนกว่าศาลจะมีคำสั่ง

ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลจังหวัดหรือศาลแพ่งที่การยึดหรืออายัดอยู่ในเขตศาล ภายในสามวันนับแต่วันยึดหรืออายัดตามวรรคหนึ่ง เมื่อศาลได้รับคำร้องแล้วให้ดำเนินการไต่สวนฝ่ายเดียวให้แล้วเสร็จภายในห้าวันนับแต่วันได้รับคำร้อง ถ้าศาลเห็นว่าเงิน

หรือทรัพย์สินตามคำร้องน่าจะได้ใช้หรือจะใช้เพื่อการเลือกตั้งโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ให้ศาลมีคำสั่งให้ยึดหรืออายัดเงินหรือทรัพย์สินนั้นไว้จนกว่าจะมีการประกาศผลการเลือกตั้ง

มาตรา ๘๕/๖ ก่อนวันเลือกตั้ง ถ้ามีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งใดหรือในเขตเลือกตั้งใดจะมีได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรมอันเกิดจากการกระทำของเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้งหรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจประกาศงดการลงคะแนนเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งหรือในเขตเลือกตั้งนั้น และให้กำหนดวันลงคะแนนเลือกตั้งใหม่

มาตรา ๘๕/๗ เมื่อได้มีการนับคะแนนเลือกตั้งแล้ว ถ้าปรากฏต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งว่า การเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม คณะกรรมการการเลือกตั้งจะงดการประกาศผลการเลือกตั้ง และจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ในเขตเลือกตั้งนั้นก็ได้

ในการจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ไม่ว่าด้วยเหตุใด ๆ ถ้าผู้สมัครผู้ใดประสงค์จะขอถอนการสมัครรับเลือกตั้งโดยได้รับความเห็นชอบจากพรรคการเมืองที่ผู้นั้นเป็นสมาชิก คณะกรรมการการเลือกตั้งจะอนุญาตให้ผู้นั้นถอนชื่อจากการเป็นผู้สมัครก็ได้ แต่มิให้คืนเงินค่าธรรมเนียมการสมัครรับเลือกตั้ง

มาตรา ๘๕/๘ ก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง ถ้าปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า พรรคการเมือง เจ้าหน้าที่ของพรรคการเมือง หรือสมาชิกของพรรคการเมือง ผู้ใดได้กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ หรือก่อให้เกิดอันตราย สนับสนุน หรือรู้เห็นเป็นใจให้ผู้อื่นกระทำการดังกล่าวเพื่อประโยชน์แก่พรรคการเมือง ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าการกระทำความดังกล่าวน่าจะเป็นผลให้การเลือกตั้งไม่สุจริตหรือไม่เที่ยงธรรม คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจประกาศให้บัตรเลือกตั้งที่ลงคะแนนให้แก่พรรคการเมืองนั้นเป็นบัตรเสียและมีให้นับเป็นคะแนน ทั้งนี้ เฉพาะในเขตพื้นที่ที่มีการกระทำนั้น และให้นำความในมาตรา ๘๕/๓ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

การกำหนดเขตพื้นที่ตามวรรคหนึ่ง คณะกรรมการการเลือกตั้งอาจกำหนดจากหน่วยเลือกตั้ง เขตเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง หรือเขตจังหวัดก็ได้ โดยคำนึงถึงผลกระทบแห่งการกระทำนั้น

มาตรา ๘๕/๙ ถ้าปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าก่อนได้รับเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภาผู้ใด กระทำการใด ๆ โดยไม่สุจริตเพื่อให้ตนเองได้รับเลือกตั้ง หรือได้รับเลือกตั้งมาโดยไม่สุจริตโดยผลของการที่บุคคลหรือพรรคการเมืองใดได้กระทำ ทั้งนี้ อันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ หรือกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง คณะกรรมการการเลือกตั้งจะสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของสมาชิกผู้นั้นมีกำหนดเวลาหนึ่งปีก็ได้ แต่ต้อง

สั่งภายในสองปีนับแต่วันเลือกตั้ง แล้วแจ้งให้ประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกและนายกรัฐมนตรีทราบ

ให้นำความในมาตรา ๘๕/๓ มาใช้บังคับกับการดำเนินการตามวรรคหนึ่งด้วยโดยอนุโลม

มาตรา ๘๕/๑๐ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการสืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการเลือกตั้งและป้องกันมิให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยไม่สุจริตหรือไม่เที่ยงธรรม ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งหรือกรรมการการเลือกตั้งที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมอบหมายมีอำนาจ ดังต่อไปนี้

(๑) เข้าไปในเคหสถาน สถานที่ หรือยานพาหนะใด ๆ เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าจะมีการกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ เพื่อตรวจค้น ยึด หรืออายัดเอกสาร ทรัพย์สิน หรือพยานหลักฐานใด และในกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าหากเน้นเข้าเอกสาร ทรัพย์สิน หรือพยานหลักฐานดังกล่าวจะถูกยกย้าย ซุกซ่อน ทำลาย หรือทำให้เปลี่ยนแปลงสภาพไปจากเดิม จะเข้าทำการค้นโดยไม่ต้องมีหมายค้นก็ได้ แต่ให้บันทึกพฤติการณ์แห่งกรณีไว้ และถ้าการค้นในเวลาดังกล่าวข้างต้นยังไม่แล้วเสร็จ จะกระทำต่อไปจนแล้วเสร็จก็ได้

อำนาจตามวรรคหนึ่งให้ใช้ได้นับแต่วันที่มีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งจนถึงวันประกาศผลการเลือกตั้ง และจะขอให้เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐเข้าไปช่วยเหลือในการดำเนินการตามความจำเป็นด้วยก็ได้

คณะกรรมการการเลือกตั้งจะมอบอำนาจให้กรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด หรือเจ้าหน้าที่อื่นเป็นผู้ค้นก็ได้ แต่ผู้รับมอบอำนาจต้องได้รับหมายค้นจากศาลด้วย"

(๒) ขอให้สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินแจ้งรายงานการทำธุรกรรมของบุคคลที่น่าจะเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งที่คณะกรรมการการเลือกตั้งแจ้งให้ทราบ หรือให้ธนาคารแห่งประเทศไทยหรือธนาคารพาณิชย์ตามกฎหมายว่าด้วยธนาคารพาณิชย์หรือสถาบันการเงินอื่นแจ้งให้ทราบถึงการโอนเงินตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งร้องขอ"

มาตรา ๓๓ ให้ยกเลิกความในวรรคสอง และวรรคสามของมาตรา ๘๑ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดจำนวนค่าใช้จ่ายของผู้สมัครแต่ละคนที่จะใช้จ่ายในการเลือกตั้ง และกำหนดราคากลางของวัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ในการแนะนำตัวด้วย

ในการแนะนำตัวของผู้สมัคร ผู้สมัครจะแสดงทัศนคติ นโยบายเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่สมาชิกวุฒิสภาก็ได้ แต่จะกล่าวพาดพิงผู้สมัครรายอื่นมิได้

มาตรา ๓๔ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๙๑/๑ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑

“มาตรา ๙๑/๑ ห้ามมิให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พรรคการเมือง สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ รวมทั้งองค์กรเอกชนที่ได้รับเงินสนับสนุนจากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พรรคการเมือง หรือจากแหล่งเงินทุนต่างประเทศ ภายในระยะเวลาสามปีก่อนมีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้ง กระทำการสนับสนุน หรือจูงใจไม่ว่าด้วยทางตรงหรือทางอ้อมให้ผู้สมัครคนใดคนหนึ่ง

ผู้ใดฝ่าฝืน ความในวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้นเป็นเวลาหนึ่งปี”

มาตรา ๓๕ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๑๐๑/๑ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑

“มาตรา ๑๐๑/๑ ผู้ใดกระทำการใดให้ผู้อื่นเข้าใจผิดว่าผู้สมัครผู้ใดกระทำการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้อันเป็นเท็จ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งเป็นเวลาห้าปี

ถ้าการกระทำตามวรรคหนึ่งเป็นการเพ้อจะแก่งให้ผู้สมัครนั้นถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหรือเพื่อไม่ให้มีการประกาศผลการเลือกตั้ง ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสี่หมื่นบาท และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดสิบปี

ถ้าการกระทำตามวรรคหนึ่งเป็นการแจ้งหรือให้ถ้อยคำต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงสิบปีและให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งเป็นเวลาสิบปี

ถ้าการกระทำตามวรรคสองหรือวรรคสาม เป็นการกระทำ หรือก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำสนับสนุน หรือรู้เห็นเป็นใจของหัวหน้าพรรคการเมือง กรรมการบริหารพรรคการเมือง หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากพรรคการเมืองให้เป็นผู้ดำเนินการอำนวยความสะดวกในการเลือกตั้งของพรรคการเมือง ให้ถือว่าพรรคการเมืองนั้นกระทำการอันอาจเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง”

มาตรา ๓๖ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๐๒ และมาตรา ๑๐๓ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๑๐๒ ผู้สมัครหรือหัวหน้าพรรคการเมืองหรือสมุห์บัญชีเลือกตั้งผู้ใดฝ่าฝืน

มาตรา ๔๐ วรรคสาม หรือมาตรา ๔๒ วรรคสอง ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงห้าปีหรือปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท หรือปรับเป็นสามเท่าของจำนวนเงินที่เกินกว่าจำนวนเงินที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนด แล้วแต่ว่าจำนวนใดจะมากกว่ากันหรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี

มาตรา ๑๐๓ สมุหบัญชีเลือกตั้งผู้ใดจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดตามมาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง (๒) ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

ถ้าการกระทำตามวรรคหนึ่งเป็นการไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์หรือวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดให้ถือเป็นสาระสำคัญ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปีและห้ามเป็นสมุหบัญชีเลือกตั้งเป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่กำหนด

มาตรา ๑๐๓/๑ สมุหบัญชีเลือกตั้งผู้ใดทำให้เสียหาย ชอนร้น ทำให้สูญหายหรือทำให้ไร้ประโยชน์ซึ่งบัญชีที่ต้องจัดทำหรือสิ่งที่ต้องใช้ประกอบการลงบัญชี ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้นำมาตรา ๑๐๓ วรรคสองมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๐๓/๒ สมุหบัญชีเลือกตั้งผู้ใดลงรายการเท็จ แก้ไข หรือละเว้นการลงรายการในบัญชีเพื่อให้เกิดความเป็นจริงหรือแก้ไข ทำให้หายหรือชอนร้น ทำให้สูญหาย หรือทำให้ไร้ประโยชน์ ซึ่งสิ่งที่ต้องใช้ประกอบการลงบัญชีเพื่อให้เกิดความเป็นจริง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้นำความในมาตรา ๑๐๓ วรรคสองมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๐๓/๓ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๔๓/๒ วรรคหนึ่งหรือมาตรา ๔๓/๓ วรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี และปรับไม่เกินสองหมื่นบาท และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี

มาตรา ๑๐๓/๔ ผู้สมัคร สมุหบัญชีเลือกตั้ง หรือบุคคลใดฝ่าฝืนมาตรา ๔๓/๒ วรรคสอง มาตรา ๔๓/๓ วรรคสองหรือมาตรา ๔๓/๔ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปีและปรับไม่เกินสี่หมื่นบาทและให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี"

มาตรา ๓๗ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๐๗ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ และให้มีความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๑๐๗ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๔๘ มาตรา ๕๐ และมาตรา ๘๕/๔ วรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

มาตรา ๓๘ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๑๑๑/๑ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๑

“มาตรา ๑๑๑/๑ ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๘๕/๑๐ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ผู้ใดกระทำการใด ๆ ให้นบุคคลอื่นล่วงรู้ข้อมูลที่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับตามมาตรา ๘๕/๑๐(๒) โดยมีใช่เป็นการปฏิบัติกรตามอำนาจหน้าที่หรือตามกฎหมาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

มาตรา ๓๙ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๑๑๓/๑ และมาตรา ๑๑๓/๒ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๑

“มาตรา ๑๑๓/๑ ผู้สมัครคนใดจ้าง วาน หรือใช้ให้ผู้อื่นกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้เป็นตัวแทนในการเลือกตั้งของตน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งหรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี

มาตรา ๑๑๓/๒ ในกรณีที่ดินบุคคลใดกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ให้ถือว่ากรรมการ ผู้จัดการ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเป็นผู้กระทำความผิดนั้นด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้รู้เห็นเป็นใจกับการกระทำความผิดนั้น”

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

.....
นายกรัฐมนตรี

ร่าง
พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
ว่าด้วยพรรคการเมือง(ฉบับที่ ..)
พ.ศ.

.....
.....
.....

.....
.....

โดยที่เป็นการสมควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย
พรรคการเมือง
.....
.....

มาตรา ๑ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติ
ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง (ฉบับที่ ..) พ.ศ.”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวัน
ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็น(๑๑/๑) ของมาตรา ๑๑ แห่งพระราชบัญญัติ
ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑
“(๑๑/๑) การแต่งตั้ง วาระการดำรงตำแหน่งของสมาชิกพรรคการเมือง”

มาตรา ๔ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๓๖/๑ แห่งพระราชบัญญัติพรรคการเมือง
พ.ศ. ๒๕๔๑

“มาตรา ๓๖/๑ ให้คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองตรวจสอบคุณสมบัติและ
การไม่มีลักษณะต้องห้ามเป็นผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามบท

บัญญัติของรัฐธรรมนูญของสมาชิกพรรคการเมืองที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภา

ผู้แทนราษฎรทั้งแบบบัญชีรายชื่อและแบบแบ่งเขตเลือกตั้งเสียก่อนที่จะรับรองผู้นั้นให้เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

การตรวจสอบและการรับรองคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามวรรคหนึ่ง ให้หัวหน้าพรรคการเมืองแจ้งผลการตรวจสอบและการรับรองแก่นายทะเบียนพรรคการเมืองในวันสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

มาตรา ๕ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๔๕ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๔๕ การบริจาคเงินแก่พรรคการเมืองให้กระทำและมีการแสดงการบริจาคโดยเปิดเผย โดยกระทำเป็นตัวเงินหรือหลักฐานอื่น เว้นแต่กรณีที่เป็นการบริจาคเงินจำนวนไม่เกิน ๒๐๐ บาท จะบริจาคเป็นเงินสดก็ได้

หลักเกณฑ์และวิธีการแสดงการบริจาคโดยเปิดเผย รวมทั้งการกำหนดประเภทของตัวเงินหรือหลักฐานอื่น ซึ่งจะต้องให้ทราบว่าผู้ใดเป็นผู้บริจาคและจำนวนเงินเท่าใด ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา”

มาตรา ๖ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๔๕/๑ มาตรา ๔๕/๒ มาตรา ๔๕/๓ มาตรา ๔๕/๔ และมาตรา ๔๕/๕ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑

“มาตรา ๔๕/๑ ในกรณีที่บุคคลให้ เงิน ทรัพย์สิน บริการ หรือประโยชน์อื่นใดแก่พรรคการเมือง เพื่อประโยชน์ในการโฆษณาพรรคการเมือง หัวหน้าพรรคการเมือง กรรมการบริหารพรรคการเมือง กรรมการสาขาพรรคการเมือง หรือสมาชิกพรรคการเมือง ให้คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองแจ้งให้นายทะเบียนพรรคการเมืองทราบภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้ทำการโฆษณาดังกล่าว ทั้งนี้ ตามจำนวนเงินหรือมูลค่าตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

มาตรา ๔๕/๒ การให้หรือบริจาคเงินหรือทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดให้แก่หัวหน้าพรรคการเมือง กรรมการบริหารพรรคการเมือง กรรมการสาขาพรรคการเมือง หรือสมาชิกพรรคการเมืองเพื่อกิจการดังต่อไปนี้ ให้ถือว่าเป็นการให้หรือบริจาคให้แก่พรรคการเมือง

(๑) การหาเสียงหรือหรือประชาสัมพันธ์ผลงานของหัวหน้าพรรคการเมือง
กรรมการบริหารพรรคการเมือง กรรมการสาขาพรรคการเมือง หรือสมาชิกพรรคการเมือง

(๒) การหาเสียงหรือหรือประชาสัมพันธ์ผลงานของพรรคการเมือง หรือสาขาพรรค
การเมือง

(๓) การเผยแพร่ให้ความรู้หรือให้การศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับการปกครองใน
ระบอบประชาธิปไตย

(๔) การให้การสงเคราะห์หรือการสาธารณกุศล

(๕) การดำเนินการอื่นตามที่นายทะเบียนพรรคการเมืองกำหนดโดยประกาศใน
ราชกิจจานุเบกษา"

มาตรา ๔๕/๓ การบริจาคเงินให้แก่พรรคการเมืองในหมวดนี้ ให้เข้าบัญชี
รายรับรายจ่ายของพรรคการเมืองตามมาตรา ๔๔

มาตรา ๔๕/๔ ให้คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองแต่งตั้งสมุห์บัญชีพรรค
การเมืองขึ้นคนหนึ่ง เพื่อทำหน้าที่ควบคุมการใช้จ่ายเงินของพรรคการเมืองและสาขาของพรรคการ
เมือง จัดทำและรับรองบัญชีประจำปีและบัญชีแสดงรายรับและรายจ่ายของพรรคการเมืองและ
สาขาของพรรคการเมืองตามมาตรา ๔๔ โดยแต่งตั้งจากผู้มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม
เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญและเป็นผู้สอบบัญชีรับ
อนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยผู้สอบบัญชี

ให้หัวหน้าพรรคการเมืองส่งรายชื่อสมุห์บัญชีพรรคการเมืองตามวรรคหนึ่ง ให้แก่
นายทะเบียนพรรคการเมืองภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ประชุมคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง
มีมติแต่งตั้ง

คำตอบแทนและประโยชน์อย่างอื่นของสมุห์บัญชีพรรคการเมืองให้เป็นไปตามที่
คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

มาตรา ๔๕/๕ สมุห์บัญชีพรรคการเมืองพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(๑) ตาย

(๒) ลาออก

(๓) ขาดคุณสมบัติหรือเป็นผู้มีลักษณะต้องห้ามการเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็น
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ

(๔) คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองมีมติให้พ้นจากตำแหน่งด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในห้าของจำนวนกรรมการทั้งหมด

มาตรา ๗ ให้เพิ่มข้อความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๘๓/๑ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑

“มาตรา ๘๓ /๑ คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๔๕/๔ วรรคแรก ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท

หัวหน้าพรรคการเมืองผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๔๕ /๔ วรรคสองต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาทและปรับอีกไม่เกินวันละห้าร้อยบาทตลอดเวลาที่ยังมิได้ปฏิบัติให้ถูกต้อง”

มาตรา ๘ ให้เพิ่มข้อความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๙๑ /๑ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑

“มาตรา ๙๑ /๑ เงินและทรัพย์สินใดที่ผู้สมัคร พรรคการเมือง สมุหบัญชีเลือกตั้งหรือบุคคลใดได้รับโดยฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ให้ตกเป็นของแผ่นดิน”

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

.....
นายกรัฐมนตรี

เอกสารอ้างอิง

เอกสารภาษาไทย

กระทรวงมหาดไทย. ข้อมูลสถิติและผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๓๙. กรุงเทพฯ : กรมการปกครอง, ๒๕๔๐.

กระทรวงมหาดไทย. ความจริงในการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลนครสมุทรปราการ. กรุงเทพฯ : กรมการปกครอง, ๒๕๔๒.

กระทรวงมหาดไทย. การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในประเทศไทย. (อนุสรการเมือง เอกสารทางวิชาการ ลำดับที่ ๓). กรุงเทพฯ : สำนักนโยบายและแผนมหาดไทย ฝ่ายพัฒนาการเมืองและการปกครอง, ๒๕๒๒.

กระทรวงมหาดไทย. คู่มือการสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๒๒. กรุงเทพฯ : กรมการปกครอง, ๒๕๒๒.

กระทรวงมหาดไทย. รายงานการบริหารงานเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ของ กระทรวงมหาดไทยเมื่อวันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๒๖. กรุงเทพฯ : มปป., ๒๕๒๖.

กระทรวงมหาดไทย. รายงานผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๒๕๓๕. กรุงเทพฯ : กรมการปกครอง, ๒๕๓๖.

กระทรวงมหาดไทย. รายงานผลการวิจัย การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๒๒ มีนาคม ๒๕๓๕. กรุงเทพฯ : กรมการปกครอง, ๒๕๓๕.

กระทรวงมหาดไทย. กฎหมายและการประชาสัมพันธ์งานเลือกตั้ง. กรุงเทพฯ : กรมการปกครอง, ๒๕๓๘.

กระทรวงมหาดไทย. ข้อมูล สถิติ และผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๒ กรกฎาคม ๒๕๓๘. กรุงเทพฯ : กรมการปกครอง, ๒๕๓๘.

กระทรวงมหาดไทย. รายงานการวิจัยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๓๙. กรุงเทพฯ : กรมการปกครอง, ๒๕๔๐.

กลุ่มนิสิตนักศึกษาอาสาสมัครสังเกตการณ์เลือกตั้ง. ประเมินผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๒. กรุงเทพฯ : ศรีเมืองการพิมพ์, ๒๕๑๒.

กองกรรมาธิการ ๒ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. กระบวนการจัดทำรัฐธรรมนูญของ รัฐสภาและสภาร่างรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ : กองการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการ, มปป.

กองการเลือกตั้ง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. สรุปสถิติคดีตามกฎหมายเลือกตั้ง ส.ส., ส.ว. (ครั้งที่ ๑ วันที่ ๔ มี.ค. ๕๓) ระหว่าง ๑๙ ธ.ค. ถึง ๒๗ มี.ค. ๒๕๕๓. (เอกสารอัดสำเนา). กทม.ตร.,มปป.

กองการเลือกตั้ง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. คู่มือกฎหมายเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและ สมาชิกวุฒิสภา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ตำรวจ, ๒๕๕๒.

โกสินทร์ วงศ์สุรวัฒน์. เรื่องรัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง. กรุงเทพฯ : แพรวพิทยา, ๒๕๑๗.

เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม. วิเคราะห์เศรษฐกิจการเมืองกับการเลือกตั้ง ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๒๙. กรุงเทพฯ : คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๙.

ขรรค์ชัย บุนปาน. เลือกตั้ง '๑๔. รวบรวมโดย กองบรรณาธิการประชาชาติรายวัน. กรุงเทพฯ : ประพันธ์สำนัก, ๒๕๑๗.

คณะกรรมการการติดตามและสอดส่องดูแลการเลือกตั้ง. ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๑๓ กันยายน ๒๕๒๕. กรุงเทพฯ : ศูนย์ข้อมูลองค์การกลาง, ๒๕๒๕.

คณะกรรมการการรณรงค์ต่อต้านการซื้อสิทธิ - ขายเสียง. รายงานการรณรงค์ต่อต้านการซื้อสิทธิ - ขายเสียงการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๓๘.
กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์, ๒๕๓๘.

คณะกรรมการกิจการสภาผู้แทนราษฎร. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง "การปฏิรูประบบเลือกตั้งสมาชิกสภา" (เอกสารอัดสำเนา). มปพ., ๒๕๔๓.

คณะเจ้าหน้าที่วิจัยผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล พ.ศ. ๒๕๑๐ กระทรวงมหาดไทย. รายงานการวิจัยการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล ๑๑๘ แห่ง เมื่อวันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๑๐. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๔๐.

คณะรัฐศาสตร์. ระบบการเลือกตั้งกับการพัฒนาการเมืองไทย. กรุงเทพฯ : โครงการศึกษาต่อเนื่อง คณะรัฐศาสตร์, ๒๕๓๐.

คมสัน โพธิ์คง. การคัดค้านการเลือกตั้ง. เอกสารประกอบการสัมมนา สู่ความสำเร็จของการสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาครั้งแรกของประเทศไทย. สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๒.

คมสัน โพธิ์คง. "การคัดค้านการเลือกตั้ง". วารสารการเลือกตั้ง สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ประจำเดือน มีนาคม ๒๕๓๔ ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑๖.

โคทม อารียา. การเลือกตั้งระบบใหม่. พิมพ์ครั้งที่ ๔. นนทบุรี : เอส. อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์, ๒๕๔๓.

โคทม อารียา. การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาครั้งแรกในประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : วิญญูชน, ๒๕๔๒.

โคทม อารียา. การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา. พิมพ์ครั้งที่ ๔. นนทบุรี : เอส. อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์, ๒๕๔๓.

โคทม อารียา. "แนะนำคณะกรรมการการเลือกตั้ง." วารสารกฎหมาย คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีที่ ๑๙ ฉบับที่ ๑ มกราคม ๒๕๔๒.

โคทม อารียา, วิทย์ ประทักษ์ใจ และสมชาย ตันติวิทยาพิทักษ์. รายงานการวิจัย เรื่องการควบคุมและตรวจสอบค่าใช้จ่ายการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง. กรุงเทพฯ : มปป., มปป.

จิตรรา พรหมชุติมา. รายงานการวิจัย เรื่อง พฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนในชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ : กองการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๔๑.

จรัส ดิษฐอภิชัย. "การมองปัญหาเมืองไทย." เพื่อบ้านเมืองของเรา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรไทย, ๒๕๑๒.

ชมรมศิษย์เก่าสถาบันพระปกเกล้ารุ่นที่ ๒, มูลนิธิ คอนราด อะเดนาวร์, สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน, กรมกิจการพลเรือนทหารบก และกองทัพเรือ. สรุปสาระ การสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง บทเรียนจากการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาครั้งแรกของประเทศไทย. กรุงเทพฯ : พี. วาทิน พรินติ้ง, ๒๕๔๓.

ชมรมสื่อเพื่อการศึกษาและพัฒนาชีวิต. การเมืองไทยกับการเลือกตั้ง. กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า, ๒๕๒๕.

ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์. คู่มือพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐. กรุงเทพฯ : สยามรัตน์ฟิล์ม, มปป.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. การเลือกตั้ง พรรคการเมือง รัฐสภา และคณะทหาร. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, ๒๕๒๔.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช และเศรษฐพร คูศรีพิทักษ์. รายงานการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๑๔. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๒๐.

ชัยรักษ์ จยารวรรณ. การคัดค้านการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร. วิทยานิพนธ์ ปริญญา
นิติศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

เชาวน์วิศ สุตลาภา. เปิดผนึกความลับสถิติการเลือกตั้ง ๕ สมัย. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์,
๒๕๑๗.

ณัฐภูมิ ประเสริฐสุวรรณ. สาระสำคัญเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ตามพระราชบัญญัติประกอบ
รัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาฉบับ
ใหม่. มปป.มปป.

ดวงทิพย์ วรพันธุ์, ชุติพร เกษโกวิท และวรรณิ์ ลำราญเวทย์. รายงานการวิจัยเรื่อง พรรคการเมือง
และพฤติกรรมการสื่อสารระหว่างการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งทั่วไป ๒๕๓๕.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๖.

ตัน มะขามป้อม. ชีวิตหัวคะแนน. กรุงเทพฯ : ศึกษิตสยาม, ๒๕๒๓.

ธงชัย วินิจจะกูล. การเมืองเรื่องกำหนดเขตเลือกตั้ง : กรณีการเลือกตั้งในกรุงเทพมหานคร
เขต ๑๒ และ ๑๓ ในการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. ๒๕๓๑. กรุงเทพฯ : มูลนิธิเพื่อการ
ศึกษาประชาธิปไตยและการพัฒนา, มปป.

นฤมล ทับจุมพล, จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร และลัดดาวัล ตันติวิทยาพิทักษ์. รายงานการวิจัยฉบับ
ร่าง เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลือกตั้ง : ศึกษาจากศักยภาพและ
ความสนใจในการมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งขององค์กรเอกชน. กรุงเทพฯ :
สกว, ๒๕๔๑.

บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. การเลือกตั้ง และพรรคการเมือง: บทเรียนจากเยอรมัน. กรุงเทพฯ : สุขุมและ
บุตร, ๒๕๔๒.

ประชัน รักพงษ์. การศึกษาการหาเสียงในการเลือกตั้ง ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๒๙ จังหวัดลำปาง.
มปป, มปป.

ประณต นันทิยะกุล. ๖๐ ปี รองศาสตราจารย์ ประณต นันทิยะกุล ประสพการณ์ ๑๐๐ ชีวิต.

กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

ประเสริฐ จิตติวัฒนพงศ์ และไชยวัฒน์ คำชู. การเมืองญี่ปุ่น (แปลจาก The Japanese Way of

Politics by Gerald L. Curtis). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,

๒๕๓๙.

ปุ่นณะ สุทธิปรีมา. หลักเกณฑ์ทั่วไปในการเลือกตั้ง. กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์, ๒๕๒๐.

ฝ่ายสังเกตการณ์ คณะกรรมการติดตามและสอดส่องดูแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร.

รายงานสังเกตการณ์ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๒๒ มีนาคม ๒๕๓๕.

กรุงเทพฯ : เทพรัตน์เพรส, มปป.

ฝ่ายวิชาการ คณะกรรมการติดตามและสอดส่องดูแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร. ราย

งานฉบับสมบูรณ์ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๒๒ มีนาคม ๒๕๓๕.

กรุงเทพฯ : เยลโล่การพิมพ์ (๑๙๘๘), มปป.

ฝ่ายเลขานุการ สำนักเลขาธิการร่างรัฐธรรมนูญ. ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช...พร้อมด้วยรายงานของคณะกรรมการพิจารณาร่างกฎหมาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช...สภาร่างรัฐธรรมนูญ (รวม ๒ เล่ม).

มปป., มปป.

พนม เอี่ยมประยูร. รวมบทความทางวิชาการ กฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง

พ.ศ. ๒๕๓๙. กรุงเทพฯ : วิญญูชน, ๒๕๔๑.

พรรคชาติไทย. “สาระสำคัญ พ.ร.บ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง ส.ส และ ส.ว. พ.ศ.

๒๕๔๑”. คู่มือสมาชิกพรรคชาติไทย. มปป, มปป.

พิชาย รัตนดิolk ฌ ฎุเกิต. ระบบทุจริตเลือกตั้ง. กรุงเทพฯ : ศูนย์วิจัยและผลิตตำรามหาวิทยาลัย

เกริก, ๒๕๓๗.

พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต. ชนชั้นกับการเลือกตั้ง : ความรุ่งเรืองและความตกต่ำของสามพรรคการเมืองในกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ : ศูนย์วิจัยและผลิตตำรามหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๔๑.

พิชัย แก้วสำราญ, สมเจตน์ นาคเสวี และคณะ. การเลือกตั้งปัดตานี ปี ๒๕๒๙ ศึกษากรณีกระบวนการหาเสียงและระบบหัวคะแนน. มปป, มปป.

เพิ่มพงษ์ เชาวลิต และศรีสมภาพ จิตรภิรมย์ศรี. หาคะแนนอย่างไรให้ได้เป็น ส.ส. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๓๑.

ไพฑูรย์ บุญวัฒน์. การจัดตั้งองค์กรเพื่อสนับสนุนการเลือกตั้งให้เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ ยุติธรรม. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๓๘.

ไพฑูรย์ บุญวัฒน์. รายงานการวิจัยระบบการเลือกตั้งที่ลดการซื้อเสียงและให้โอกาสคนดีสมัครเลือกตั้งเพื่อทดแทนระบบการเลือกตั้งที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๓๘.

มนตรี รูปสุวรรณ และคณะ. เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ : วิญญูชน, ๒๕๔๒.

มนตรี เจนวิทย์การ. "วิสามัญสำนึกของ การหาเสียงเลือกตั้ง." เพื่อบ้านเมืองของเรา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรไทย, ๒๕๒๑.

ยุวรัตน์ กมลเวช และคณะ. รายงานการวิจัยเรื่อง แนวทางการร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง. กรุงเทพฯ : กองการพิมพ์ สำนักเลขาธิการสภา ผู้แทนราษฎร, ๒๕๔๑.

ยุวรัตน์ กมลเวช. สมุดคู่มือปฏิบัติงานการเลือกตั้ง. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, ๒๕๔๒.

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ : สกว., ๒๕๓๘.

วรสิทธิ์ อภิชาติโชติ. การบังคับให้ไปออกเสียงเลือกตั้ง : แนวคิดและผล. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร
มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๓.

วิทยา สุจริตธนารักษ์. การเมืองอินโดนีเซีย. เอกสารประกอบคำบรรยาย โครงการปริทัศน์ประเทศ
เพื่อบ้านผ่านมิติภายใน. ๒๕๔๒.

วิบูลย์ วิจารณ์พันธุ์. ๑๐๘ ยุทธโง่งในยุทธจักรเลือกตั้ง. กรุงเทพฯ: รุ่งแสงการพิมพ์, ๒๕๒๙.

ศูนย์บริการทางวิชาการและกฎหมายสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. รวมรัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๑-๒๕๓๔ เล่ม ๒. มปป., มปป.

ศูนย์บริการทางวิชาการและกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา. รวมกฎหมายรัฐธรรมนูญ
๒๔๗๕ - ๒๕๑๔. กรุงเทพฯ : กองการพิมพ์ สำนักเลขาธิการรัฐสภา, ๒๕๑๙.

สนธิ์ บางยี่ขัน. จากมหาวิทยาลัยสู่ประชาชน. กรุงเทพฯ : เอื้ออาทร, ๒๕๓๗.

สมบุรณ์ สุขสำราญ. โครงสร้างทางชนชั้นและพฤติกรรมการออกเสียงเลือกตั้งในสหราชอาณาจักร. เอกสารประกอบการศึกษา ลำดับที่ ๑, ๒๕๒๓.

สมคิด เลิศไพฑูรย์. กฎหมายเลือกตั้ง. กรุงเทพฯ : วิญญูชน, ๒๕๔๒.

สมชาย รักวิจิตร และคณะ. เลือกตั้ง : หนทางสู่ประชาธิปไตย จริงหรือ? กรุงเทพฯ : ปณิธาน,
๒๕๒๒.

สมทรง อนุมาน, สมศรี หลวงจันทร์ และอัญญา ไจวงษ์. รายงานผลสำรวจความคิดเห็นของ
ประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรุงเทพมหานคร ๑๔ เมษายน
๒๕๒๖. กรุงเทพฯ : สำนักนโยบายและแผน กรุงเทพมหานคร, ๒๕๒๗.

สมบัติ จันทร์วงศ์. เลือกตั้งวิกฤต : ปัญหาและทางออก. กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือจุฬาฯ, ๒๕๓๖.

สมาคมทนายความแห่งประเทศไทย. ข้อสังเกตและเหตุผลประกอบข้อยุติในการสัมมนาทางวิชาการ
กฎหมายเกี่ยวกับ "การเลือกตั้ง ๒๕๒๑". กรุงเทพฯ : มปป., ๒๕๒๑.

สหกร เกียรติระบือไกล. ถ้าอยากเป็นผู้แทน. กรุงเทพฯ : นำอักษรการพิมพ์, ๒๕๑๙.

สิริรัตน์ เจ้าประเสริฐ. กระบวนการเลือกตั้ง ส.ว. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

สีดา สอนศรี. การเมืองในฟิลิปปินส์ ๑๙๘๖-๑๙๙๒. มปป, ๒๕๓๖.

สุจิต บุญบงการ และ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. รายงานการวิจัยเรื่องพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งของคนไทย :
ศึกษาจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๒๕๒๒. มปป., ๒๕๒๕.

สุจิต บุญบงการ และ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. พฤติกรรมกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของคนไทย.
กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. มปป., ๒๕๒๗.

สุเทพ อัดถาวร. บทความบางเรื่องเกี่ยวกับพรรคการเมืองและการเลือกตั้ง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
อักษรประเสริฐ, ๒๕๑๘.

สุภาภรณ์ อาภาวัชรุตม์. การเลือกตั้งในประเทศฝรั่งเศส พร้อมศัพท์เลือกตั้ง. กรุงเทพฯ : ดวงกมล,
มปป.

สุรพล นิติไกรพจน์, วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, พนม เขียวประยูร และ คณะ. รวมกฎหมายปกครอง.
พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ประกายพริก, ๒๕๔๐.

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับอ้างอิง. กรุงเทพฯ :
วิญญูชน, ๒๕๔๐.

สุวิทย์ รุ่งวิสัย. รายงานการวิจัยเรื่ององค์การจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร. กรุงเทพฯ :
กองการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๔๑.

สุวิทย์ รุ่งวิสัย. ทัศนคติและการมีส่วนร่วมของประชาชน กรณีศึกษาผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของเมืองเชียงใหม่ วันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๓๑. มปป, มปป.

สุธรรม รัตนโชติ. รายงานการวิจัย เรื่ององค์การการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร : องค์การเลือกตั้ง. กรุงเทพฯ : กองการพิมพ์ สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๔๑.

แสวง รัตนมงคลมาส. สองโลกวัฒนธรรม กับ พฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา. กรุงเทพฯ : สุานการพิมพ์, ๒๕๔๓.

แสวง รัตนมงคลมาส และ สากล จริยวิทยานนท์. การเลือกตั้ง ๒๒ เมษายน. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๒๒.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. เอกสารประกอบการฝึกปฏิบัติการร่างกฎหมายและการให้ความเห็นทางกฎหมาย. (เอกสารอัดสำเนา) มปป., มปป.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. เลือกตั้งทำไม? ทำไม? เลือกตั้ง. กรุงเทพฯ : Firedrich-Ebert-Stiftung, ๒๕๔๑.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. เอกสารประกอบการสัมมนา "แนวทางและวิธีการสนับสนุนพรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้งโดยรัฐ". มปป., ๒๕๔๑.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. รายงานประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๑-๒๕๔๒. กรุงเทพฯ : เดือนตุลา, ๒๕๔๒.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. รายงานประกอบร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๔๔ หน่วยงานอิสระตามรัฐธรรมนูญ. มปป., มปป.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. คู่มือการสืบสวนและการวินิจฉัยกฎหมายเกี่ยวกับ
คณะกรรมการการเลือกตั้ง. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : วิศิษฐ์สรอรรถ, ๒๕๔๒.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. แผนดำเนินงานสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประ
จําปีงบประมาณ ๒๕๔๓. (เอกสารอัดสำเนา) มปป., มปป.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. ข้อมูลสถิติการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา วันที่ ๔ มีนาคม
๒๕๔๓ และวันที่ ๒๙ เมษายน ๒๕๔๓. เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง การเลือก
ตั้งใหม่ : ปัญหาและแนวทางแก้ไข วันพฤหัสบดีที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๔๓. มปป., มปป.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. คู่มือการรับสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๒.
มปป., ๒๕๔๒.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. คู่มือการรับสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา. มปป.,
๒๕๔๒.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. คู่มือคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง การเลือกตั้ง
สมาชิกวุฒิสภา. มปป., ๒๕๔๒.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. บทบาททางการเมืองขององค์การเอกชน. พิมพ์ครั้งที่ ๒.
กรุงเทพฯ : สำนักการมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง ด้านกิจการการมีส่วนร่วม,
๒๕๔๒.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. เอกสารประกอบการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่อง "การมีส่วน
ร่วมในกระบวนการเลือกตั้งของนิสิตนักศึกษา". กรุงเทพฯ : ฝ่ายองค์การเอกชน
และประชาคมจังหวัดด้านกิจการการมีส่วนร่วม, ๒๕๔๒.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. กฎหมายและระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการ
เลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : กรมการปกครอง, ๒๕๔๒.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. บุญเต็ม...ไปเลือกตั้ง. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ: รอยัลเพรส แอนด์ แพค, ๒๕๔๒.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช...
กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, มปป.

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. "สรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ควรรู้." วารสารศาลรัฐธรรมนูญ. ปีที่ ๑ เล่มที่ ๒ เดือน พฤษภาคม – สิงหาคม กรุงเทพฯ: สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. มิถุนายน, ๒๕๔๒. ๑๑๔-๑๒๙.

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. "สรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ควรรู้." วารสารศาลรัฐธรรมนูญ. ปีที่ ๑ เล่มที่ ๓ กันยายน – ธันวาคม กรุงเทพฯ: สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. กันยายน, ๒๕๔๒. ๑๐๗-๑๓๙.

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. "การเลือกตั้งในรัฐเสรีประชาธิปไตย." วารสารศาลรัฐธรรมนูญ. ปีที่ ๑ เล่มที่ ๓ กันยายน – ธันวาคม กรุงเทพฯ: สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. กันยายน, ๒๕๔๒.

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. รวมคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ประจำปี ๒๕๔๑. กรุงเทพฯ: สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, ๒๕๔๒.

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. รวมคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ประจำปี ๒๕๔๒ (เล่ม ๑). กรุงเทพฯ : สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, ๒๕๔๓.

สำนักงานอัยการสูงสุด. รวมระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด. มปป, ๒๕๓๘.

สำนักนโยบายและแผน กรุงเทพมหานคร. รายงานผลการสำรวจความคิดเห็นประชาชนในการเลือกตั้งซ่อมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานคร เขตเลือกตั้งที่ ๑ และ ๒ (พ.ศ. ๒๕๒๘). กรุงเทพฯ : สำนักนโยบายและแผน กรุงเทพมหานคร, ๒๕๒๙.

หยุด แสงอุทัย. "การเมือง." เพื่อบ้านเมืองของเรา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรไทย, ๒๕๑๒.

หยุด แสงอุทัย. หลักรัฐธรรมนูญทั่วไป คำอธิบายโดยสังเขปของรัฐธรรมนูญการปกครองแห่งราชอาณาจักรไทยและกฎหมายการเลือกตั้งทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๐๖.

ใหม่ รักหมื่น (นามแฝง) และ ธวัชชัย ไพจิตร. บันทึก ๒๕ นักการเมือง : วิเคราะห์การเลือกตั้งในไทย. กรุงเทพฯ : นพรัตน์, ๒๕๒๒.

อัลฟ่า. ผู้แทนอันตราย. กรุงเทพฯ: วชิรินทร์การพิมพ์, ๒๕๑๙.

อำพล คณารีย์. การเลือกตั้งเป็นพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : สถาบันทางยุทธศาสตร์วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๓๐.

เอกสารอื่น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๔ กฎหมายและระเบียบการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาผู้แทนราษฎร กฎหมายพรรคการเมือง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๔๑

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ประมวลกฎหมายอาญา

พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

พระราชบัญญัติพรการเมือง

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒.

พระราชบัญญัติองค์กรมหชน พ.ศ. ๒๕๔๒

พระราชบัญญัติธนาคารแห่งประเทศไทย พุทธศักราช ๒๔๘๕

ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง แบบบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของหัวหน้า
พรรคการเมือง กรรมการบริหารพรรคการเมือง และกรรมการสาขาพรรคการเมือง

ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการในการประชุมจัดตั้งพรรคการเมือง

ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการในการบริจาคแก่พรรคการเมือง
และการรับบริจาคของพรรคการเมือง

ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและเขตเลือกตั้งของ
แต่ละจังหวัดสำหรับการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง

ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง กำหนดเขตเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขต
เลือกตั้ง

ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง หีบบัตรเลือกตั้งและบัตรเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน
ราษฎร

ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง การสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการส่งเงินค่าปรับและเงินหรือทรัพย์สิน
ที่ต้องนำเข้ากองทุนเพื่อพัฒนาพรรคการเมือง

ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการจัดทำทะเบียนรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร

ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง การนำบัตรเลือกตั้งใส่ลงในหีบบัตรเลือกตั้ง สำหรับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่องกองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมือง

ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่องหลักเกณฑ์และวิธีการจัดสรรเวลาออกอากาศให้แก่พรรคการเมืองทางสถานีวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ของรัฐ

ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่องหลักฐานแสดงตนและการใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้ง

ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่องการอำนวยความสะดวกเพื่อประกันการใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งอยู่นอกเขตเลือกตั้ง

ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่องการใช้สิทธิเลือกตั้งของทหารประจำการ ทหารกองประจำการ ตำรวจ สมาชิกกองอาสารักษาดินแดน หรือข้าราชการซึ่งได้รับคำสั่งจากทางราชการให้ไปปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อย หรือที่เกี่ยวกับความมั่นคงปลอดภัยของประเทศนอกที่ตั้งปกติที่ตนมีภูมิลำเนา

ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่องการใช้สิทธิเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ได้รับคำสั่งให้ไปปฏิบัติหน้าที่ หรือจะเดินทางไปนอกเขตเลือกตั้ง

ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่องหลักเกณฑ์และวิธีการประกาศผลการตรวจสอบรายการค่าใช้จ่าย

ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่องหลักเกณฑ์และวิธีการจัดทำทะเบียนรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร (ฉบับที่ ๒)

ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง ลักษณะบัตรเสียในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง วิธีการจับสลากกรณีผู้สมัครได้คะแนนเลือกตั้งมากที่สุด
เท่ากันหลายคนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งและคณะ
กรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง

ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง ว่าด้วยวิธีการนับคะแนนเลือกตั้ง

ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง การแนะนำตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา

ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง คณะกรรมการนับคะแนนเลือกตั้ง

ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีสนับสนุนค่าไปรษณียากรและค่า
สาธารณูปโภคให้แก่พรรคการเมือง

ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง กองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมือง (ฉบับที่ ๒)

ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง การเปลี่ยนแปลงเขตเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
แบบแบ่งเขตเลือกตั้งของจังหวัดบุรีรัมย์

ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง กำหนดเวลาทำงานและวันหยุดงาน

ประกาศสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง วันหยุดงานประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๒

ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง การเปลี่ยนแปลงเขตเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
แบบแบ่งเขตเลือกตั้งของจังหวัดสงขลา

ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง การแนะนำตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา
(ฉบับที่ ๒)

ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่องการเปลี่ยนแปลงเขตเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
แบบแบ่งเขตเลือกตั้งของจังหวัดนครราชสีมา

ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่องจำนวนสมาชิกวุฒิสภาของแต่ละจังหวัด

ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง การสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภา

ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่องการแนะนำตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา
(ฉบับที่ ๓)

ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด และผู้อำนวยการ
การเลือกตั้งประจำจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๑

ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด และผู้อำนวยการ
การเลือกตั้งประจำจังหวัด (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๑

ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการประกาศผลการนับคะแนน การรายงานผลของการ
นับคะแนน การเก็บบัตรเลือกตั้ง และการเก็บรักษาเอกสารหลักฐานในการเลือกตั้ง
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๔๑

ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยค่าใช้จ่ายในการเดินทางของประธานกรรมการและ
กรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๔๒

ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการแบ่งส่วนของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง
พ.ศ. ๒๕๔๒

ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการขอให้รับรอง การรับรอง และการเพิกถอนการรับรอง
องค์การเอกชนที่ช่วยเหลือในการตรวจสอบการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๔๒

ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการปฏิบัติงานขององค์การเอกชนในการช่วยเหลือตรวจ
สอบการเลือกตั้ง

ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการบริหารงานบุคคล พ.ศ. ๒๕๔๒

ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการนับคะแนนเลือกตั้ง

ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเงินและทรัพย์สิน พ.ศ. ๒๕๔๒

ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. ๒๕๔๒

ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่องกองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมือง (ฉบับที่ ๒)

ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยเบี้ยประชุมคณะกรรมการ พ.ศ. ๒๕๔๒

ระเบียบสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วย กรณีความผิดที่ปรากฏชัดแจ้ง

ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วย ค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปปฏิบัติงาน พ.ศ. ๒๕๔๒

ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วย การจ่ายเงินค่ารับรองของประธานกรรมการและ
กรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๔๒

ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วย ค่ารับรอง เงินสมนาคุณ และเงินการกุศล พ.ศ. ๒๕๔๒

ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา ๒๕๔๒ และวุฒิสภานอกราชอาณาจักร

ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน สอบสวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.
๒๕๔๒

ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยวิธีพิจารณาการคัดค้านการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน
ราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๒

ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเงินและการบัญชีขององค์การเอกชนที่ได้รับอนุมัติ
โครงการตรวจสอบการเลือกตั้ง

ระเบียบสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการจัดให้มีข้อมูลข่าวสารของราชการไว้ให้
ประชาชนเข้าตรวจดู

ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๒)

ข้อกำหนดคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยแนวทางการปฏิบัติในการแบ่งเขตเลือกตั้ง

ข้อกำหนดคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยแนวทางการจัดทำทะเบียนรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

ข้อกำหนดคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยแนวทางการจัดทำทะเบียนรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

ข้อกำหนดคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยแนวทางการจัดทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ข้อกำหนดคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง การจัดทำเครื่องหมายเพื่อป้องกันการเปิดหีบบัตร หรือ
การเปลี่ยนบัตรเลือกตั้ง สำหรับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ข้อกำหนดคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่องการเปิดและปิดหีบเลือกตั้งก่อนการลงคะแนน สำหรับ
การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ข้อกำหนดคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง การจัดทำเครื่องหมายในบัตรเลือกตั้งซึ่งเหลืออยู่ให้
เป็นบัตรเลือกตั้งที่ใช้ลงคะแนนไม่ได้ สำหรับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ข้อกำหนดคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการแต่งตั้งและวิธีปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ
ประจำหน่วยเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ข้อกำหนดคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยแนวทางปฏิบัติในการกำหนดหน่วยเลือกตั้งและที่
เลือกตั้ง

ข้อกำหนดคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยแนวทางปฏิบัติในการช่วยเหลือ ตรวจสอบการเลือก
ตั้งขององค์การเอกชน

ข้อกำหนดคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่องจรรยาบรรณของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำ
จังหวัด

ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๒๓

คำวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ที่ ๑/๒๕๔๑ ลงวันที่ ๒๔ กันยายน ๒๕๔๑ เรื่อง
กรณีมีปัญหาหรือข้อโต้แย้งเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงกรรมการบริหารพรรคการเมือง

หนังสือภาษาต่างประเทศ

Butler, David., and Austin Ranney. *Electioneering: A Comparative Study of Continuity
and Change*. Oxford: Clarendon Press, 1992.

Cox, Gary W. *Making Votes Count: Strategic Coordination in the World 's Electoral
Systems*. New York: Cambridge University Press, 1997.

Delury, George E., ed. *World Encyclopedia of Political Systems and Parties*.
Third Edition. Vol I. New York: Afghanistan-France, 1999.

Delury, George E., ed. *World Encyclopedia of Political Systems and Parties*.
Third Edition. Vol II. New York: Afghanistan-France, 1999.

Delury, George E., ed. *World Encyclopedia of Political Systems and Parties*.
Third Edition. Vol III. New York: Afghanistan-France, 1999.

Hand, Geoffre, Jacques Georgel and Christoph Sasse. *European Electoral Systems Handbook*. London: Butterworths, 1979.

Local Autonomy College Ministry of Home Affairs Japan. *Election System in Japan*, 1999.

National Democratic Institute for International Affairs. *Making Every Vote Count: Domestic Election Monitoring in Asia*, 1996.

Nohlen, Dieter. *Elections and Electoral Systems*. Second Edition. New Delhi: Macmillan India, 1996.

Reeve, Andrew and Alan Ware. *Electoral Systems: A Comparative and Theoretical Introduction*. New York: Routledge London and New York, 1992.

University of the Philippines. *Kasarinlan: Philippines Quarterly of Third World Studies*. Vol.13 No.2 4th Quarter, 1997.

เว็บไซต์

123India.com. (2000). Election Commission of India - Sites. Retrieved July 12, 2000 from the World Wide Web: http://www.123india.com/government/politics/elections/election_Commission_of_india/

Australasian Legal Information Institute. (1999). Commonwealth Consolidated Legislation. Retrieved July 12, 2000 from the World Wide Web: http://www.austlii.edu.au/au/legis/cth/consol_act/cea1918233/s6.html

Australian Electoral Commission. (2000). Australian Electoral Commission. Retrieved July 12, 2000 from the World Wide Web: <http://www.aec.gov.au/>

Australian Electoral Commission. (2000). Frequently Asked Questions - Voting. Retrieved July 12, 2000 from the World Wide Web: <http://www.aec.gov.au/faq/voting.htm>

Australian Electoral Commission. (2000). Voting. Retrieved July 12, 2000 from the World Wide Web: <http://www.aec.gov.au/voting/main.htm>

Chan Robles Virtual Law Library. (1998). Constitution of the Republic of the Philippines. Retrieved July 12, 2000 from the World Wide Web: <http://www.chanrobles.com/article9comelec.htm>

Chan Robles Virtual Law Library. (1998). Election Laws of the Philippines. Retrieved July 12, 2000 from the World Wide Web: <http://www.chanrobles.com/electioncodeofthephilippines.htm>

Committees on Constitution Amendments. (1999). An Act Providing for a System of Absentee Voting by Qualified Filipinos Abroad. Retrieved July 12, 2000 from the World Wide Web: <http://www.codewan.com.ph/peoplespower/comelec/>

Department of Foreign Affairs and Trade International Public Affairs Branch. (1994). The Australian Electoral System. Retrieved July 12, 2000 from the World Wide Web: <http://www.csu.edu.au/australia/defat/electsys.html>

Election Commission of India. (1999). Election Commission of India. Retrieved July 12, 2000 from the World Wide Web: http://www.eci.gov.in/infoeci/about_eci/aboutecifs.htm

Election Commission of India. (1999). Frequently Asked Questions-Registration of Political Parties. Retrieved July 12, 2000 from the World Wide Web: <http://www.eci.gov.in/faq/POL.PARTIES-faq.html>

Embassy of India, Washington DC. (2000). The Election Commission. Retrieved July 12, 2000 from the World Wide Web: http://www.indianembassy.org/special/Elections_1999/Election_Commission.htm

Embassy of India, Washington DC. (2000). Article 324 of the Indian Constitution. Retrieved July 12, 2000 from the World Wide Web: http://www.indianembassy.org/special/Elections_1999/Article_324_Constitution.html

Express India.com. (1999). Electoral System in India. Retrieved July 12, 2000 from the World Wide Web: <http://www.expressindia.com/elections99/elecsys.htm>

IFES, UN-DESA, IDEA. (1999). Canada, British Colombia, Electoral Law. Retrieved July 12, 2000 from the World Wide Web: http://www.aceproject.org/main/english/lf/lfx_1006/default.htm

IFES, UN-DESA, IDEA. (1999). India, Electoral Law. Retrieved July 12, 2000 from the World Wide Web: http://www.aceproject.org/main/english/lf/lfx_1021/default.htm

Indias.com. (2000). Government Info. Retrieved July 12, 2000 from the World Wide Web: <http://indias.com/Government/>

People's Political Website for Elections and Electoral Reforms. (2000). The Comelec. Retrieved July 12, 2000 from the World Wide Web: <http://www.codewan.com.ph/peoplespower/comelec/>

Philippines European Solidarity Center (PESC-KSR). (2000). A Position Paper on the Proposed Bills to Allow Absentee Voting For Overseas Filipinos. Retrieved July 12, 2000 from the World Wide Web: <http://www.philsol.nl/of/Bagasao-april99.htm>

Spindler, Wayne. (2000). Australian Electoral Resources. Retrieved July 12, 2000 from the World Wide Web: <http://members.iinet.net.au/~spindlw/elections.html>

The State of Israel. (1999). The Electoral System in Israel. Retrieved July 12, 2000 from the World Wide Web:
http://www.knesset.gov.il/knesset/knes/eng_mimshal_beh.htm

Wall, Por Allan. (1998). External Voting the Australian Experience. Retrieved July 12, 2000 from the World Wide Web: <http://www.ife.org.mx/wwwcai/semaustl.htm>

Women's Election Watch' 98. (1998). Announcements from the Commission on Elections. Retrieved July 12, 2000 from the World Wide Web:
<http://www.kababaihan.org/wewatch98/comelec/2974.htm>